

Pengevirke

3

2001

TIDSSKRIFT

FOR NY BANKKULTUR

SEPTEMBER

*Det enkelte individ
på vej*

*Kulturskabende
Bæredygtig udvikling*

ISSN 1399-7734

Pengevirke 3-2001

udgives af
Merkur, Danmark og
Cultura Sparebank, Norge

E-mail:

merkurbank@merkurbank.dk
cultura@cultura.no

Hjemmesider:

www.merkurbank.dk
www.cultura.no

Udkommer

4 gange om året
Næste gang 5. december 2001

Oplag: 5.500**Frist**

for bidrag til næste nummer er
1. november 2001

Danske indlæg

sendes til Merkur
Vejgaard Møllevvej 3, Boks 2039
DK-9100 Aalborg
0045 98101835

Norske indlæg

sendes til Cultura Sparebank
P.b. 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo
0047 22995199

Redaktionsgruppen består af

Ole Uggerby (ansv. i Danmark)
uggerby@image.dk
Arne Øgaard (ansv. i Norge)
arne@moss.steiner.no
Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

Tryk:

Bræmer Tryk A/S
Licens til produktion af
Svanemærkede tryksager
Miljøcertificeret ISO 14001

Arbejdstemaer:

- Kultur og humor. Alternativer til den kommercielle julefest.
- Organisering/ejerformer.
- At leve med arbejdet.
- Penge.
- Livsfaser.

Forside

Akvarel: Kirsten Svendsen, Aalborg. F. 1956 i København. Uddannet børnehavepædagog, lærer og kunstmaler. Har tidligere været lærer i Skanderborg og Reykjavik. Er nu lærer ved Rudolf Steiner skolen i Aalborg og gæstelærer i Hjørring. Har udstillet i København, Århus, Aalborg, Skanderborg, Marstal, Ristinge og Reykjavik.
Foto: Klara Brekke, København. Elev på Vidarskolen.

Grafik inde i bladet:

Yvonne Erbs, Karise. Uddannet som serigraf i 1966. Kunsthåndværkerskolen fra 1968-72.
Læreruddannelse fra Audonicon i 1986.
Maleuddannelse fra Goetheanstalt Billedkunst 1994-98. Har udstillet på en lang række gallerier i Danmark og i Frankrig.

Indhold

Forside: Akvarel af kunstner Kirsten Svendsen.

3	Historien om pigen i træet	af Ole Uggerby
4	Projekt Øst	af Ole Uggerby
5	Børnearbejde - et globalt ansvar	af Maiken Skeem
6	Jakten på et enklere liv	av Jannike Østervold
7	Et rikere liv med mindre penger	av Jannike Østervold
8	Restpfenning	av Ole Flagstad
9	Ulike nivåer av etikk eller hvorfor gjør vi som vi gjør? ...	av Arne Øgaard
9	Klub 100	af Ole Uggerby
10	Byttering, noe for anarkister?	av Live Klomstad
10	Vi protesterer	
11	Bytt en ring og la den vandre	av Alf Haakon Lund
12	Frihet og marked (del 3)	av Ove Jakobsen
14	Estelle	av Christine Bakke
15	STS-International Solidarity	af Ole Uggerby
16	Individuel Ungdomsuddannelse	Initiativgruppen
17	Nyt fra Merkur/Cultura	
18	Økologiske rygsække	af Ole Uggerby
19	Rapporter fra Framtiden i våre hender	
20	Nye bøger:	
	Eurotopia	av Arne Øgaard
	The Cultural Creative	af Ole Uggerby
22	Klimakonto skaber lys på fattige Stillehavs-øer	af Thomas Lyng Jensen
24	Bliv medejer af et økologisk landbrug	af Christian Coff
24	Hva er matkvalitet?	av Arne Øgaard
26	Jeg har aldri forstått	av Arne Øgaard
27	Dettag i Danmarks største solcelleprosjekt	af Ole Uggerby
28	Maleriudstilling i Merkur	
29	Bæredygtigt landbrugsbyggeri	af Ole Uggerby
30	SmåNyt	

Det var forventet, at dette nummer af Pengevirke ville være en "Svanesag". Alle forhold er undersøgt og godkendt – men...

Papiret vi benytter har altid været svanemærket – indtil juli 2001, hvor papirproducenterne meddelte at de ikke længere tager Svanemærket alvorligt. De opstiller nu deres egne skærpede miljøkrav. I øjeblikket foregår der i Sverige en undersøgelse og vurdering af om papiret fortsat kan anvendes i produktionen af Svanemærkede tryksager? Vi afventer resultatet – men bladet skal ud på den ene eller anden måde og her kommer det.

Historien om pigen i træet og andre kulturelt kreative

af Ole Uggerby

Hvad kan vi som individer stille op med det hele? Hvad nytter det, at ønske sig verden bedre og at vi som menneskehed skal begynde at vise oprigtig interesse og omsorg både for naturen og for de mennesker, der omgiver os? Hvad er mit bidrag værd imod hele den uendelige store modmagt?

Og selv om vi er flere, en gruppe, der vil det samme – hvad formår vi så i den store sammenhæng? Hvad nytter det, at enkelts-tater som Danmark eller Norge vedtager love og fastsætter regler for social adfærd og for bæredygtig samfundsmæssig udnyttelse af naturen osv., osv. når ikke de andre lande i verden går med og gør ligeså?

Der er mange argumenter for ikke at gøre noget - og så er der mennesker, der alligevel og på eget initiativ gør en forskel!

Pigen i træet

Der er historien om pigen, der tog bolig i et træ for at redde det fra at blive fældet!

Pigen havde efter et biluheld haft et længere ophold på hospital, hvor hun bl.a. ved genoptræning måtte lære at gå igen. I denne periode tumlede hun med de store spørgsmål: Hvad er et menneskeliv? Hvorfor er jeg her? Har jeg en opgave?

Til kamp mod uretten

Én af de beslutninger hun traf, var ikke længere at forholde sig passiv overfor uret, men at reagere, når hun stødte på det.

Efter hospitalsopholdet kom hun i kontakt med en gruppe mennesker, der kæmpede for at redde et stykke skov med store tusindårige redwood træer. Et tømmerfirma var gået i gang med at fælde disse træer. Pigen besluttede at klatre op i et af træerne og derigennem vise sin protest imod den hensynsløse og meningsløse skovfældning: "Om jeg så skal blive deroppe i en hel uge, så gør jeg det".

Julia Butterfly Hill blev oppe i træet i 2 år og 17 dage. Luna, som hun kaldte træet, blev reddet fra fældning sammen med de omkringstående tusindårige redwood-træer. Men det skete ikke uden kamp. I forløbet forsøgte skovarbejderne at true hende til at komme ned af træet. Politiet forsøgte at tvinge hende ned. Tømmerfirmaet sendte en helikopter, som med rotorvingerne skulle blæse hende ned!

Kontakt via mobiltelefon

Under opholdet havde Julia en mobiltelefon – med solcelleoplader. Hun havde

timelange samtaler med sympatisører, politikere og andre som på forskellig vis ønskede at støtte hendes aktion. I perioder havde hun besøg af journalister og fotografer!

En nat blev hun vækket af to fulde jægere, som var klatret op i træet til hende...

Hun var chokeret og skræmt men forsøgte alligevel at kommunikere med dem. De lo blot af hende. Til sidst sagde hun: "Hvis der er bare lidt godt i Jer så gør mig en tjeneste. Bring mig noget økologisk mad." De lo stadig ad hende, men luskede dog af. Nogle dage senere kom den ene tilbage med en kurv med fødevarer.

Fra bogen *The Legacy of Luna*.
Tegnet af Julia Butterfly Hill.

I bøn for hjælp

Andre har spurgt, hvordan hun klarede at være alene i så lang tid? "Jeg bad om styrke og udholdenhed; om hjælp til at forvandle den kulde og hårdhed som prægede de mennesker, der vil ødelægge et så smukt og enestående levende væsen som et tusindårigt træ.... En dag mens jeg bad oplevede jeg at blive gennemstrømmet af uendelig stor kærlighed som fyldte mig og

den store tomhed, som truede med at opluge mig. Jeg oplevede det som jordens kærlighed, hele skabelsens kærlighed. Den kraft, vi som mennesker hver dag prøver at ødelægge, men som alligevel bliver ved med at give os liv...."

Julia og sommerfuglen

Som 7-årig havde Julia oplevet livet så svært, at hun havde overvejet selvmord. I denne dramatiske situation kom en sommerfugl og satte sig på hendes hånd og den blev siddende i meget lang tid. Den reddede hendes liv og har siden været et livsbekræftende symbol for hende.

I bogen *The Legacy of Luna* beskriver Julia sin kamp for at redde det gamle træ og det indtryk, sommerfuglen har gjort på hende: "Hvis et menneske hjælper sommerfuglen med at komme fri af kokonen vil den aldrig komme til at flyve. Kun når den ved egen kraft frigør sig fra denne sidste forhindring vil den i sin fulde skønhed kunne flyve frit..."

Dette blad...

Det er ikke alle mennesker forundt at kæmpe sig igennem kokonen som Julia Butterfly Hill og komme op at flyve. Men temmelig mange mennesker har dog alligevel i deres liv gennemgået forvandlinger, som har ændret deres adfærd, livsstil og hele holdning til livet. I USA anslås det at dreje sig om 50 mio. mennesker! (se artiklen om *The Cultural Creatives* side 20 - 21).

I Europa har der endnu ikke været fokus på fænomenet. I *Pengevirke* går vi målrettet efter eksempler på enkeltpersoner og grupper, der repræsenterer social og kulturel fornyelse. Det følgende er en række eksempler på initiativer som peger i retning af en bæredygtig fremtid.

Ole Uggerby Vraa. F. 1952. Uddannet arkitekt og planlægger fra Århus Arkitekt-skole. Ansat ved Sindal kommune som planlægger i 6 år. Et par års erfaring fra tegnestuearbejde i Camphill, Skotland og fra Järna, Sverige. Har undervist periodisk i overskolen på Steinerskolerne i Hjørring og Aalborg. Ansat i Merkur Aalborg siden 1991.

LÆS MERE

www.circloflifefoundation.org
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

En kan ikke hjælpe alle, men alle kan hjælpe én

Projekt Øst Skt. Petersborg

En gruppe fynboer har i næsten 10 år opbygget et privat hjælpearbejde rettet især mod gadebørn og nødlidende ældre i Skt. Petersborg – men også sendt adskillige nødhjælps transporter til andre steder i østeuropa.

Af Ole Uggerby

Projekt Øst er organiseret som en landsdækkende forening med mere end 1000 medlemmer. Det økonomiske grundlag er medlemskontingenter, gaver fra private, institutioner, skoler, virksomheder, indsamlinger, fonde m.fl. Hertil kommer at al arbejde udføres af frivillige. Der er ingen udgifter til lønninger og omkostninger til administration holdes på et absolut minimum.

En lilleskole i Skt. Petersborg

Genbrugsbutikken i Odense.

Fra et børnefængsel i Skt. Petersborg

Stort behov for renovering af de sanitære forhold.

Samarbejde med lokale myndigheder

Gennem årene er det lykkedes at etablere samarbejde med organisationer og myndigheder i i Skt. Petersborg og hjælpen ydes på mange måder, fx som overlevelseshjælp i form af fødevarer, tøj, fodtøj, medicin, hospitalsudstyr o.lign. hjælp til forsørgelse og behandling af mennesker i social nød, (ældre, handicappede samt forældreløse og hjemløse børn og unge), forbedring af de fysiske forhold på skoler, hospitaler, behandlingsinstitutioner o.lign., arbejde for mellemfolkelig forståelse og gensidig berigelse på det menneskelige og kulturelle område.

Resultatlisten

Kigger man på resultatlisten kan foreningen fremvise imponerende præstationer over årene. I år 2000 blev følgende opgaver løst:

- Køkkenet på Børnehospital nr.15 udskiftet, pris ca. 900.000 kroner.
 - 2 værksteder startet til socialpædagogisk træning af gadebørn. Pris 80.000 kr.
 - 267 tons mad, tøj, hospitalsudstyr m.m. sendt på 16 transporter, nemlig 13 til Skt. Petersborg og 3 til Hviderusland.
- I 1999 blev der afsendt:
- 220 tons mad, medicin m.m. til Skt. Petersborg og 300 tons til Polen,

Hviderusland, Letland, Rumænien, Moldavien og Bulgarien.

- 6 grupper rundt i landet er blevet faddere for hver sit børnehjem.
 - Børnehjem nr. 46 har fået 14 brusekabiner, hvilket har betydet, at baderummene også er blevet renoveret.
 - Børnefængslet Sedova er ved at være færdigrenoveret, hvilket betyder, at de over 3 år har fået nyt køkken, nyt opskæringsrum, nyt opvaskerum, nyt grønsagsrum, ny spisesal, nyt personalerum samt nye toiletter for ialt ca. 2 mio d.kr.
 - Børnehjem nr. 53 fik klatrevæg på legepladsen.
 - Børnehospital nr. 15 har fået nyt, moderne vaskeri. Desuden er vi i gang med at renovere køkkenet, ligesom der er ved at blive anlagt park omkring hospitalet.
- Og sådan fortsætter listen helt tilbage til 1993, hvor en anden vigtig del af foreningens arbejde, formidling af dansk-russiske kontakter, bliver nævnt:
- Unge fra 3 børne- og ungdomspensioner i København udførte praktiske opgaver for børn på børnehjem og i børnefængsel.
 - Et hold elever og lærere fra en efterskole i Mariager hjalp den evangeliske kirke med kirkens store byggeprojekt.
 - TV-Inter i København hjælper den evangeliske kirke med oprettelse af TV-station

samt uddannelse af personale.

- Elever og lærere fra Børnehjem nr. 46 i Skt. Petersborg besøgte Odense, holdt arbejdende kunststilling og besøgte skoler, borgmesteren, H.C.Andersens Hus m.m.
- 240 børn kom på en måneds tiltrængt sommerlejr langt fra storbyens støj- og luftforurening.

I Projekt Øst's hovedkvarter findes kontor, lager og en genbrugsbutik, hvor der sælges tøj, fodtøj, glas, porcelæn, bøger, kunst, computere o.m.a. Her er en stab af engagerede, frivillige medarbejdere travlt beskæftiget både i butik, på lageret og kontoret. Butikkens overskud går til at dække udgifterne til transporter til Skt. Petersborg.

Hvis du synes, det er en god ide at hjælpe nødlidende børn og ældre i Skt. Petersborg, så meld dig ind i Projekt Øst.

Så er du med til at sikre stabil hjælp, og gøre det muligt at hjælpe flere; du får indflydelse, stemmeret og modtager foreningens medlemsblad gratis 12 gange årligt

LÆS MERE

www.projekt-oest.dk
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Børnearbejde

- et globalt ansvar

Af Maiken Skeem

Et stigende antal virksomheder får varer produceret i u-landene. Arbejdskraften er billig og skatterne små - ofte fordi børn er involveret i produktionen. Men som borgere i den globale landsby har vi et fælles etisk ansvar - det gælder også virksomhederne.

Verden bliver mindre og mindre, og afstandene kortere og kortere. I dag er transporttiden fra Herodes til Pilatus for ingenting at regne. Kontakten med andre verdensdele og fremmede folkeslag er stigen. Også de vestlige virksomheder, herunder de danske, har i dag mere kontakt med den tredje verden end nogensinde før. Virksomhederne har store fordele af globaliseringen - men de støder også ind i dilemmaer, når de bevæger sig i den del af verden, hvor arbejdsmarkedets regler og aftaler ikke er så regulerede som i den hjemlige fold.

Børnearbejde er en af de store udfordringer, som virksomhederne er nødt til at tage op. Og det kan ikke gå stærkt nok. Millioner af børn verden over pukler i døgn-drift. Deres barndom er indtil videre afløst.

En ansvarlig politik

Red Barnet bryster sig ikke af, at have den fulden opskrift på, hvordan man løser problemerne med børnearbejde. Men ét kan slås fast: At tage et etisk ansvar er det første og vigtigste skridt på vejen.

- Der er ingen klare svar og nemme løsninger, når det handler om børnearbejde. Men det skal bestemt ikke afholde danske virksomheder fra at tage udfordringen op. Red Barnet står til enhver tid til rådighed med gode råd til, hvordan man udarbejder en socialt ansvarlig politik, når det handler om børns rettigheder, siger Red Barnets generalsekretær, Mimi Jakobsen.

For nylig indgik Red Barnet et samarbejde med Skandinavisk Tobakskompagni om, hvordan virksomheden bedst sætter aktivt ind overfor børnearbejde i tobaksplantagerne i Zimbabwe og Malawi.

- Heldigvis er der

Spar op på en Red Barnet Konto så støtter du Red Barnet og det arbejde, de står for.

Foto: Birgitte Kabel

250 millioner af verdens børn er tvunget til at arbejde i et omfang, så de ikke har en chance for at gå i skole.

flere og flere virksomheder som påtager sig et etisk ansvar og søger rådgivning hos Red Barnet. Når vi vejleder dem, råder vi dem altid til at udarbejde politikker og handlingsplaner, som tager udgangspunkt i FN's Børnekonvention - altså til barnets bedste. Det handler om at give børnene og deres familier nogle tilbud, som forbedrer deres situation. For eksempel kan de danske virksomheder støtte udbygningen af skolefaciliteter, forklarer Mimi Jakobsen.

At boykotte de virksomheder i den tredje verden, som benytter sig af børnearbejde er den nemme løsning, men bestemt ikke den bedste løsning. Politisk korrekthed og gode intentioner kan få voldsomme konsekvenser for de børn, som mister deres arbejde. Faren er, at børnene presses ud i endnu mere usle job, for familierne kan ikke undvære børnenes indtægt. De dårligst stillede ender måske som prostituerede eller kriminelle. Fattigdom giver ingen valgmuligheder.

Et skridt foran

Skandinavisk virksomhedskultur er ifølge Mimi Jakobsen et skridt foran, når det handler om etik og ansvar.

- Der er i Danmark og de andre skandinaviske lande en lang tradition for at tage hensyn til de ansattes velfærd. Det er i vores del af verden almen viden, at ved at sætte arbejdsforholdene højt på dagsordenen, opnår virksomhederne større tilfredshed og dermed større produktivitet. Det vil være fantastisk, hvis danske virksomheder kunne overføre den kultur til de virksomheder, som de er i kontakt med i u-landene, siger Mimi Jakobsen.

Det er unægteligt et stort og vanskeligt puslespil, som vestlige virksomheder står overfor. Men heldigvis er der mange, som gerne vil være med til at få brikkerne til at

"En person spurgte mig, om vi børnearbejdere ønsker at stoppe med at arbejde og få et normalt liv. Vi er normale børn og vi har normale liv! Folk skulle gå sammen om at kæmpe imod fattigdom, som er det virkelige problem og ikke imod os, de arbejdende børn."
Rosemary, 14 år Latinamerika.

falde i hak. I fællesskab kan vi med sikkerhed være med til at forbedre vilkårene for de børn, hvis barndom indtil nu har været afløst.

Red Barnet og børnearbejde

Børnearbejde er fattigdommens grimme ansigt - og et voldsomt problem for børnene i alle de lande, hvor Red Barnet arbejder. Børnene arbejder i industrien eller hos deres egne familier. De arbejder i byerne og på landet.

I Bangladesh har Red Barnet i samarbejde med en lang række partnere etableret et stort, langsigtet program til bekæmpelse af børnearbejde. Her modtager tidligere børnearbejdere for eksempel uddannelse og bliver oplært i et håndværk, så de på sigt ikke havner i de ekstremt farlige jobs.

I Guatemala arbejder indianske piger fra landet ofte som husassistenter hos velstillede familier i byerne. De er ofre for grov udnyttelse og kender ikke til deres rettigheder. Red Barnet støtter klubber, hvor pigerne kommer i deres fritid. Her lærer de om børns rettigheder, at de har ret til løn, fritid og at ingen må udnytte dem seksuelt.

Maiken Skeem er informationsmedarbejder ved Red Barnet, dk.

LÆS MERE

www.boernearbejde.dk

www.redbarnet.dk

www.merkurbank.dk/pengevirke

www.cultura.no/pengevirke

Jakten på et enklere liv

av Jannike Østervold

Enkelhet som ideal

Til alle dere som lever et enkelt og nøkternt liv – nå ser det ut til at dere er blitt moteriktige.

Et søk i bokdatabasen til den store nettbokhandelen Amazon.com gir 133 treff på "Simple living", mens "Simplify your life" gir 49 treff. Hovedbudskapet er godt nok, du skal sette ned tempoet, kvitte deg med unødig ting og oppgaver og konsentrere deg om det som virkelig betyr noe i livet. Enkelhet har også vært et ideal i de siste årenes interiørdesign, med Zen, minimalisme og naturmaterialer som stikkord (det neste blir nok fargerik maksimalisme.) Men hva er det egentlig som skjuler seg bak all denne "enkelhet"?

Inspirasjon fra Japan

En moteriktig minimalist har kvittet seg med alle sine gamle møbler og eiendeler og investert i nye superenkle designmøbler for et seksifret beløp, innredet et laboratorielignende kjøkken med ståldører på oppvaskmaskin og kjøleskap og anskaffet japansk inspirert servise, med krus til grønn te og firkantede tallerkener til sushi. En stor post på ominnredningsbudsjettet er honoraret til Feng Shui konsulenten, der beløpets størrelse vitner om at dette må være tjenester av høyeste kvalitet. Kr 3500 for en konsultasjon med hjemmebesøk er bare begynnelsen. Hvordan kan du se at Feng Shui konsulenten har vært der? Jo, på krystallprismene i vinduene, Bagua-speilet over inngangsdøren og klokkespillene på utvalgte steder og ikke minst på at vertskapet løper rundt og rydder hele tiden, for ikke å ødelegge flyten av Chi.

Real Simple

Jeg ble opplyftet da jeg oppdaget at det var kommet et tidsskrift som het "Real Simple". Endelig, tenkte jeg, dette var et spennende initiativ! Stor ble min skuffelse da det første som møtte meg var helsides annonser for Mercedes og Volvo. Jeg skjønte etter hvert at målgruppen for dette bladet var de moteriktige minimalistene med de dyre designmøblene, og ikke oss vanlige mennesker med moderat økonomi. Jeg ble ikke så veldig inspirert av venninnene som syntes \$2400 var for dyrt for en weekend på helsefarm og derfor arrangerte helse-weekend på en av damenes

egen luksuriøse eiendom med gourmetmat fra en nærliggende restaurant og innleide instruktører og terapeuter.

Wabi-sabi

Men kanskje skal vi ikke helt avskrive inspirasjonen fra Japan – selv om det har vært faretruende moderne i det siste. Japansk estetikk er også Wabi-sabi:

*Wabi-sabi is a beauty of things imperfect, impermanent, and incomplete.
It is a beauty of things modest and humble.
It is a beauty of things unconventional.*

*Wabi-sabi er skjønnheten i det imperfekte, forgjengelige og ufullstendige.
Det er skjønnheten i enkle og beskjedne ting.
Det er skjønnheten i det ukonvensjonelle.*

Så det gamle trebordet som jeg er så glad i, med plate full av merker etter flere generasjoners harde bruk, er ikke utslitt, det er Wabi-sabi.

Hvis du ba to personer si hva de forbinder med "et enklere liv", vil du kanskje få to helt forskjellige og tilsynelatende motstridende svar:

- Det er viktig å bruke minst mulig arbeidsinnsats til kjedelige oppgaver – vaskehjelp, ferdigmat og au pair gjør at vi nesten kan glemme husarbeidet og bruke tiden til mer kreative ting.
- Det er viktig å ha tid nok til familien og hjemmet, lage "sakte mat" fra bunnen av og ta vare på og reparere klær og ting fremfor å kjøpe nytt.

Tid - den største luksus i dag

En ting er likevel felles i disse utsagnene, det dreier seg om vår tid og hva vi vil bruke den til. Den største luksus er i dag å kunne bruke av sin tid på noe du har lyst

Yvonne Eids

til å gjøre, uten krav om effektivitet, uten å skulle skynde deg, kanskje du bare vil ha tid til å nyte noe vakkert, som er til glede for hjertet.

Tid er annerledes enn all verdens varer og tjenester, ved at du ikke kan kjøpe så mye som et eneste sekund (selv om reklamen ofte argumenterer med all tiden du sparer ved å kjøpe det ene eller andre produktet). Til syvende og sist har vi alle fått tildelt 24 timer i døgnet, og både kong Salomo og Jørgen Hattemaker trenger menneskelig kontakt, kjærlighet og gode relasjoner, uavhengig av bankkontoens størrelse og om møblene er av dyrt design, kjøpt på IKEA eller på et loppemarked.

De viktigste tingene i livet er ikke til salg – så enkelt er det.

Jannike Østervold Oslo. F. 1956.

Utdannet sosialøkonom fra Universitetet i Oslo og bankøkonom. Hun er også musikkutdannet. Ansatt i Cultura Sparebank siden 1998

LES MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Et rikere liv med mindre penger

av Jannike Østervold

Et bedre samfunn skapes gjennom møte mellom mennesker. Skal forbruket ned, må hvert menneske ta sin del av ansvaret i det daglige.

Merethe Maurland og Sten Sjøstrand har valgt en nøktern livsstil med dyrehold, økologisk grønnsakdyrking, snekkerbod og smie. De er begge utdannet innen design/håndverk og har blant annet arbeidet på Steinerskolen i Fredrikstad.

I april overtok de sitt nye hus i Fredrikstad, en arbeiderbolig fra 1905. Huset har 20 cm tykke vegger bygget av "knubb" og leire¹. De er i ferd med å pusse opp boligen innvendig, til en nøktern standard. Arbeidet gjør de selv. Første etasje innredes nå, mens resten må vente til våren. Allerede i høst spiser de poteter fra egen avling, og de tre hønene, som dekker familiens behov for egg, flyttet inn i vår.

Velger tid frem for penger

Merethe og Sten har frivillig valgt å arbeide mindre og tjene mindre for å få tid til å leve livet slik de ønsker. Ser man på familieinntekten, vil en vanlig bank kanskje kon-

kludere med at det er uforsvarlig å låne denne familien penger til bolig, fordi det blir for lite igjen til å leve for etter at faste utgifter er betalt. I Cultura Sparebank fant de gehør for sine tanker om en nøktern og bærekraftig livsstil.

Og når vi ser hva de får til, er det ingen tvil om at tid er penger. Et godt eksempel er familiens nye stuegulv, som Sten nettopp har gjort ferdig. Gulvet er laget av materialer fra et hus som skulle rives. Riktignok kostet det en del arbeid. Sten måtte selv ta løs plankene og trekke ut en del spiker, men nå ligger gulvet der lutet og oljet, og det hele kom på 250 kroner. Fra samme sted fikk de også hentet dører og skap.

Et Cultura prosjekt

- Det var godt å komme til Cultura, sier Merethe Maurland. Vår lokale bank mente at vi trengte et større lån for å kunne rehabilitere huset, men vi ønsket å gjøre arbeidet selv og velger en nøktern standard. Et større lån ville være vanskelig å betjene med vår inntekt. I Cultura var ikke dette noe problem, og vi fikk det lånet vi hadde behov for.

Snart er kjøkkenet ferdig.

Deilig å ikke ha så mye

- Vi har frivillig valgt å legge begrensning på vår pengeøkonomi, forteller Merethe. - Det fører til at vi ikke bare kan gå ut å kjøpe, kanskje må datteren vår vente litt med den sykkel hun ønsker seg, og mye klær blir kjøpt på loppemarked. Vi tar vare på det vi har, reparerer tøy og syr om. Jeg tror at de fleste mennesker har mer klær i klesskapet enn det de behøver. Det er deilig å ikke ha så mye! Maten lager vi fra bunnen av, det er jeg vant til hjemmefra. Vi syntes det var viktig å ta hagen i besittelse med det samme, så vi har hatt poteter og neper til eget bruk. Vi har stor glede av å jobbe med huset, det er tilfredsstillende å arbeide med noe som er varig.

Merethe forteller at det nå er tvillinger på vei og at kontantstøtten vil bli et viktig bidrag til familieøkonomien de nærmeste årene. Redaksjonen sender sine beste ønsker!

¹ En byggeteknikk, der trekubber er lagt oppå hverandre som murstein, med leire mellom. Det gir et sunt innklima.

Jannike Østervold Oslo. F. 1956.

Utdannet sosialøkonom fra Universitetet i Oslo og bankøkonom. Hun er også musikkutdannet. Ansatt i Cultura Sparebank siden 1998

LES MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Restpenger – et sosialt eksperiment

av Ole Flagstad

I mange eventyr, romaner og sanger og skuespill er penger tema. Hva er penger? Hva betyr de for oss? Hva gjør de med oss? "Hvis jeg bare hadde penger" tenker vi, skulle vi realisere oss selv og det vi drømmer om. Noen har alltid for lite penger. Noen har alltid nok. Ikke mange har for mye. Selv har jeg gjort mange harde pengeerfaringer, med tvangsauksjon og tvungen gjeldsordning med kreditorer. Kanskje nettopp derfor ble jeg så fascinert av dette prosjektet.

I 1998 bodde jeg et halvt år ved Bodensjøen i Sørtyskland. Hver lørdag kom det en gratis annonseavis i huset. Her så jeg rent tilfeldig kunstprosjektet som "traff" meg slik at jeg sendte kunstneren det hun ba om, de pfennigene jeg hadde i pengepungen. Jeg skrev også og fortalte hvorfor ideen hennes fascinerte meg slik. Jeg fikk svar, og det viser seg at vi allerede hadde truffet hverandre 10 år tidligere! Jeg har besøkt henne i Berlin, og vi har sittet i 4 dager og samtalt om penger, uten å komme til bunns i hva penger egentlig er. Nå prøver jeg, i det minste moralsk, å understøtte prosjektet.

Målet er 81.700.00 pfennig

Susanne Bosch ville studere økonomi en gang, men det ble kunst. I dag er hun aksjonskunstner og godt i gang med sitt store prosjekt, som er å samle sammen 81 700 000 pfennig. Pfennigen, 1/100 D-mark er den minste pengeenheten i Tyskland. Den er verdt bare 4 norske øre, men er fremdeles gangbar mynt. Fram til juni 2002, da D-marken opphører helt, og Euroen tar over skal hun ha en pfennig fra hver tysk borger.

"Restpfennigaksjon" heter prosjektet. Restpfennig er betegnelsen på småpengene som bare irriterer, som hoper seg opp i pungen og ingen gidder plukke opp når de faller på gata. Men de tas ikke ut av omløp. Tyskerne er nøyaktige, og pfennigen har stor symbolverdi. Alle bruder hadde f. eks før en lykkepfennig i brudeskoen. Flere mødre har gitt brudeskopfennigen som de moderne døtrene

Aksjonskunstneren Susanne Bosch har som prosjekt å samle inn 1 pfennig fra hver tyske borger. Gjennom hennes "Restpfennigaksjon" blir småpengene som ingen savner til et utopifond. Hun tar også vare på givernes tanker om penger.

deres ikke ville ha til aksjonen. Mange har kommet med sine egne pfennig-samlinger på flasker og syltetøyglass.

På Alexanderplatz i Berlin har hun nå stående en stor container med en glassvegg der folk kan kaste på pfennig, og se hvordan pengeberget vokser. Hun har oppretta samlestasjoner i to andre tyske byer, og planen er å reise rundt i en pfennigmobil på kryss og tvers over hele Tyskland og samle sammen pfennig fra så mange som mulig.

Samler tanker om penger

Men det er ikke bare pengene hun vil ha. I containeren er det også en postkasse der hun samler folks tanker om penger og hva de ville gjort med dem om de hadde dem. På nettstedet til aksjonen er det en idésamling der folk kan bidra via e-post.

– Hvorfor i all verden, Susanne Bosch?

– De begynte med at en venninne fortalte om noe hun tenkte som barn. Hver gang mora hennes sa, slik noen mødre sier til noen barn: "Hva skal det bli av deg?" forestilte hun seg at hun skulle gå fra hus til hus og spørre om de hadde noen småpenger til overs som de ikke trengte. Da ville hun aldri sulte, og hun

ville til og med bli rik! Jeg ble så fascinert av denne barnefantasien. Nå prøver jeg å omsette den i virkelighet.

Vil lage utopisenter

– Hva skal du gjøre med pengeberget?

– Min tanke, helt fra jeg var ganske ung var alltid at jeg ville lage et utopisenter.

– Hvordan skulle det være?

– Det vet jeg ikke. Det er et felles prosjekt for alle som er med. Alle som gir har del i prosjektet. De som vil være med og bestemme kan melde seg på. Av dem skal det trekkes ut en forsamling på 12 som skal beslutte i fellesskap hva som skal skje videre.

– Gjør du dette for å bli rik?

– Jeg har ikke en gang penger til mat. Til nå har jeg subsidiert prosjektet med jobber utenom. Det har vært en vanskelig fødsel,

men nå begynner pfennigene og ideene å strømme inn. Det er snart 2 millioner pfennig. Pengene er ikke min private eiendom juridisk sett. De eies av en forening.

– Men jeg forstår likevel ikke helt hva du vil?

– Jeg har alltid ment at litt fra hver til sammen kan bli noe som gjør fra eller til. Det lille ubetydelige som ingen bryr seg om har en verdi. Jeg samler ideer og penger som ellers ligger "brakk". Et potensiale som ikke kommer til gyldighet. En slags homøopatiske penger. Det blir spennende å se om de virker, og hvordan. Det er et sosialt eksperiment. Jeg er katalysatoren.

– Lykke til.

Ole Flagstad er født 1957. Har en bakgrunn som økobonde og studerer nå journalistikk.

LES MERE

www.restpfennig.de

www.merkurbank.dk/pengevirke

www.cultura.no/pengevirke

Ulike nivåer av etikk

– hvorfor gjør vi som vi gjør?

Av Arne Øgaard

Vi har vel alle forestillinger om hva som er riktig å gjøre, men det som begeistrer en person, begeistrer ikke alltid en annen. En handling har alltid et mål, men det som driver oss mot dette målet er kanskje like vesentlig. De menneskelige drivkreftene kan være av en rekke ulike slag.

Hva styrer verket?

Vi kan handle ut fra drift. Er vi sultne og får tak i mat, spiser vi. Vi behøver ikke å tenke over saken.

Det samme gjelder når vi handler ut fra mønstre som vi livet har inngitt oss. Vi gjør som man skal, uten å tenke mer over det, vi handler ut fra takt.

Våre handlinger styres også i stor grad av følelser, det kan være skamfølelse, stolthet, æresfølelse, ydmykhet, anger, medfølelse, hevn og takknemlighetsfølelse eller trofasthet. Men i tillegg til å følge følelsene kan vi også ta i bruk tenkningen. Denne kan fungere på et rent praktisk nivå, det vil si at den tar utgangspunkt i våre tidligere erfaringer og resonnerer seg frem til en konklusjon. Men tenkningen kan også fungere på et mer ideelt plan. Gjennom mer eller mindre grundige overveielser kan vi finne frem til det vi skal gjøre. Først når vi gjennomfører noe vi selv har tenkt ut, er det relevant å snakke om viljeshandlinger.

Egoisme

Tenkningen kan være rettet mot å oppnå det eget beste, den individuelle lykke eller

den største lyst. En slik tenkning må selvfølgelig kalles egoisme. Egoismen kan strekkes til en slags klokskapsmoral, hvor jeg tenker, at hvis jeg ikke slår deg, så slår ikke du meg osv. På den måten vil jeg virke snill, men det er jo egentlig meg selv jeg tenker på.

Tenkningen kan jo også underkaste seg moralregler som de ti bud, en annen åndelig åpenbaring, kirkens autoritet eller noe annet, som vi frivillig velger å se opp til.

Man kan gjennom tenkningen også velge å følge den indre stemmen, som kalles samvittigheten.

Moralsk fantasi

Et menneske blir mer selvstendig om det ikke underkaster seg bud fra en indre eller ytre autoritet, men i stedet handler ut fra moralsk innsikt. Når vi selv undersøker handlingens konsekvenser og de ulike behovene i våre omgivelser, kan vi handle ut fra egen erkjennelse. Vi kan handle for å oppnå det største mulig gode for hele menneskeheten eller for kulturens utvikling.

På et nivå vil drivkraft og mål falle sammen. Vi kan føle oss drevet til å gjøre det

vi innser at er riktig. Dette kan kalles for moralsk intuisjon. For å finne frem til slike handlinger må vi utvikle moralsk fantasi. Men når vi gjør det vi innser at er riktig og samtidig føler en sterk trang til å gjøre, er vi nær det som må kalles å handle ut i fra kjærlighet.

Frihetenes filosofi

I sin bok Frihetens filosofi skriver Rudolf Steiner i kapitelet, Frihetens idé: "Først, når jeg følger min kjærlighet til objektet, er det jeg selv som handler. Jeg handler ikke lenger fordi jeg anerkjenner noen som står over meg, ingen ytre autoritet, ingen såkalt indre stemme. Jeg anerkjenner ingen ytre prinsipper, for jeg har i meg selv funnet impulsen til handlingen, kjærligheten til handlingen. Handlingen blir "god", hvis min intuisjon, som er fylt av kjærlighet, på riktig måte er føyet inn i den verdensammenheng jeg intuitivt opplever; "ond" er den, når dette ikke er tilfelle. Jeg spør ikke, hvordan et annet menneske ville handle i min situasjon. Jeg handler ut fra meg selv, som individualitet. Det er verken gjennomsnittet, skikk og bruk, allmennmenneskelige regler eller moralske normer, som til sist leder meg, men min kjærlighet til handlingen. Jeg følger ikke naturens tvang, som ligger i mine drifter, og ingen tvang fra moralske bud...

Jeg fornekter at en handling er fri, når den springer ut av det ideelle i mitt individuelle vesen. Alt annet som lever i våre handlinger, om det nå skyldes naturens tvang eller presset fra en moralsk norm, oppleves som ufrihet".

I Frihetens filosofi belyser og drøfter Steiner denne problematikken fra mange ulike vinkler. Her er det bare mulig å komme med noen antydninger, men det er likevel et utgangspunkt for å spørre om hvilke drivkrefter som dominerer i dagens økonomiske liv. Er det drift, følelse av frykt, praktisk nyttetenkning eller finnes det også kjærlighet til handlingen.

Flere kulturelle kreativer

Klub 100

– hvor ideerne bliver til cool cash, der igen bliver til hjælp for de, der trænger mest hos Røde Kors

Klub 100 er en ny måte at samle penge ind til mennesker i nød. Det er et virtuelt nettverk skabt af to Københavnske piger - Wickie og Kigge. Ideen er, at det skal være sjovt at lave humanitært arbejde - og at det, man skal gøre, er at bruge af sit eget overskud for at samle overskud til andre.

Historien er enkel:

I år 2001 er Wickie og Kigge medlemmer af Dansk Røde Kors Klub 10. Klub 10 er Røde Kors 'pengeynglerklub' for kendte mennesker. Klub 10-medlemmerne bruger deres idéer og arbejdskraft til

at skaffe penge til mennesker i nød over hele verden.

Wickie og Kigge har, som deres Klub 10-projekt, lavet Klub 100, hvor alle kan blive medlemmer. Gør hvad du er god til - sælg blomster, lav koncert, arranger bidgeturning, inviter til middag eller sælg et produkt - og brug det til at tjene penge og samtidigt ha' det sjovt.

Klub 100 eksisterer frem til nytårsaftnen 2001.

Da redaktionen sluttet var der indsamlet 72.000 kr. Kig ind på www.klub100.dk

Arne Øgaard F.1952. Ernæringsfysiolog og Cand. mag. i realfag. Leder av Forstanderskapet i Cultura Sparebank. Arbeider på Steinerskolens videregående trinn i Moss.

LES MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Byttering

– noe for anarkister og den tilfredse majoritet?

Av Live Klomstad

Da jeg var ung og radikal i begynnelsen av 1980-åra leste jeg om bytteringer i Gateavisa. Jeg syntes det var en enkel og genial ide i retning av et mer anarkistisk samfunn.

I begynnelsen av 1990-åra skrev jeg en oppgave på sosialhøgskolen om bruk av bytteringer som metode i samfunnsarbeid. Der var målet med byttingen integrering av flyktninger og mennesker med alvorlig psykisk lidelse.

Så har jeg flyttet til Nesodden, blitt etablert med hus, bil og katter. Hva er da mer naturlig enn at jeg melder meg inn i Nesodden byttering? Men trenger jeg byttingen? Holder det ikke for meg å melde meg inn i Attac?

Hvem kan hjelpe?

Men jeg har flyttet langt fra vennene mine i Tigerstaden. Så hvem skal passe kattene mine, når jeg reiser bort en uke? Hvem kommer og vasker over gulvene mine når jeg ligger med influensa og 40 i feber? Hvem blir med å sage opp til ved den haugen med gamle planker, som ligger i hagen? Min hage bærer lite frukt og bær, men kanskje andre har i overflod? Også var det den tunge gamle møbelgruppen, som står igjen på loftet i byen ...noen jeg kjenner sa at den skulle de ikke forlufte seg på en gang til. Hvem hjelper meg med råd

om beskjæring av frukttrær, slik at jeg kanskje kan høste min egen frukt. Hvem hjelper meg på timen, når jeg for n'te gang vil ommøblere. Hvem kommer og skrur sammen kompostkverna, som jeg med skam må melde å ha gitt opp)?

Dere svarer; venner, familie, kollegaer eller elskeren. Nå bor familien i Gudbrandsdalen. Vennene mine vil heller skravle over en kaffe enn å sage ved. Naboen da...? Nei takk, de ønsker jeg å ha avstand til.

Bånd som ikke binder

Så var det ikke bare ideologi og teori da, jeg trengte byttingen! De grunnleggende økonomiske strukturer er nok uendret, men jeg deltar i et nettverk, som blir viktig i det livet jeg lever. Jeg har en stor bekjentskapskrets som jeg kan spørre og gjøre tjenester for og vi gjør opp i byttekroner. Båndene er ikke så tette og intime og ikke bundet av å skylde noen noe. ("Skyldfolket" bor som sagt langt unna...)

Jeg har valgt å gi denne artikkelen en personlig vinkling. Det vil ikke si, at jeg er en typisk representant for Nesodden byttering. Hovedtyngden av medlemmene er barnefamilier. Allikevel er det noen kjennetegn ved mitt liv, som jeg mener, at jeg kan trekke noe generelt ut av. Noen kjennetegn, som jeg mener, er noe av grunnlaget for at det stadig etableres nye bytteringer: Vi flytter ofte, mange familier oppløses. Relasjoner til partner og kollegaer er viktige, men ustabile. Venner og familie flytter vi ofte fra.

FAKTA: Nesodden byttering

Byttingen ble startet i 1994 og er i stadig vekst. Medlemmene får jevnlig tilsendt nyhetsbrev og det arrangeres byttemarkeder tre ganger i året. Et medlem er fast kontakt for bytte av barnetøy. Ringen har en medlemsavgift til dekning av porto.

Medlemmene sender inn opplysninger om hva de kan tilby og hva de etterspør. Det sendes så ut lister med slike opplysninger og telefonnummer til alle medlemmene i ringen.

Dersom du kontakter et medlem som har epler til salgs avtaler dere en pris i byttekroner (den interne valuta). Det utskrives en byttesjekk som sendes til kontoføreren som sørger for at du blir trukket et beløp på din byttekonto, mens epleeieren får tilført et tilsvarende beløp. Senere kan epleeieren bytte til seg en sjokoladecake fra en tredje person og slik går det videre i en uendelig sirkulasjon.

Nettverk - en mangelvare

Jeg tror byttingen tilbyr en type relasjon, som det er mangelvare på i dagens samfunn. Nettverket utenfor de nærmeste. Netteverket som har en del tilfelles med lokalsamfunnet i byen og på bygda tidligere. (Som kanskje styrer unna noen av de gamle lokalsamfunnets slagsider?). Byttingen gir deg tilgang på varer og tjenester uten bruk av penger. Du kan selve yte igjen etter evne og interesser. Du får en viss trygghet uten de intime og nære bånd. Jeg mener dette nettverket kan være viktig både for anarkister, "Elling" og den tilfredse majoritet.

Vi protesterer

"Vi kan ikke ha en toleranse som knebler oss, eller markedskrefter som tar fullstendig styring over levende mennesker". Slik åpent Christianssand Protestfestival som ble arrangert i Kristiansand den 16. til 19. august. De ble arrangert debatter om overvåknings- og kontrollsamfunnet, toleranse og likegyldighet og pengemakt – eller folke-makt. En rekke kulturaktiviteter hørte også med. En gullkalv vokter døra under hvert arrangement, men den ble knust den siste kvelden. AØ

Triztan Vindtorn leser

Live Klomstad Sosionom og medlem i Nesodden byttering

LES MERE

www.nesodden-byttering.org/info
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Bytt en ring og la den vandre

Av Alf Haakon Lund

Hvordan lager man sin egen bank? Er gresset grønnere og eplene saftigere på den andre siden av jordkloden? Hva er en byttering?

Om hva en byttering er

Byttingen er et system for intern handel innenfor en enhet som kan være avgrenset på ulike måter: Sosialt, funksjonelt eller geografisk. På mange måter er derfor den engelske betegnelsen på systemet mer dekkende: LETS, Local Exchange and Trade System. Den fungerer som en medlemsorganisasjon; man setter navnene sine opp på ei liste over hvem som kan tilby hva. Lista kopieres opp og distribueres til medlemmene, slik at man kan se hva de andre tilbyr eller etterspør. Handel foregår ved at medlemmene kontakter hverandre, avtaler pris seg i mellom og melder fra om handelen til en bokholder. Bokholderen holder ved hjelp av et poengsystem rede på hvem som står i pluss og minus og fungerer i praksis som en bank. Poengene tilsvarer en lokal valuta.

I Ås kaller vi poengene gryn og 1 gryn tilsvarer 1 krone. Gryna forlater aldri banken, de bare flyttes mellom medlemmenes konti. Ingen eier dem og systemet er rentefritt. Dog betaler man en liten "skatt" til banken; en symbolsk lønn for dem som administrerer det hele. Til dekning av kro-neutgifter (stort sett porto) kreves inn 50 kr i deltakeravgift per år. Vi har omkring 200 medlemmer og følgelig et passelig stort utvalg av varer og tjenester som annonseres i "Byttenytt" omtrent annen-hver måned.

Det høres jo hyggelig ut, sier du. Det er jo morsomt å kunne handle uten penger, men når 1 gryn allikevel tilsvarer 1 krone, hva er så den store forskjellen?

Begynnelsen på et langt svar

Hver gang jeg går i butikken forundres jeg over at epler fra Argentina, USA eller andre fjerntliggende områder ofte er billigere enn norske. Jeg tenker at noe må mangle i prisen; min logiske sans forteller meg at

lokale epler burde være billigere enn de som har reist halve kloden rundt, men nei. Enda innhøstene skal ha lønn, transporten må betales, havnearbeiderne; og til sist skal butikken ha avanse. Betaler vi virkelig det eplene koster?

I Norge har vi lenge kunnet betrakte hvordan folk flytter fra distriktene, søker inn til byene. 3 til 4 tusen nedlagte gårdsbruk hvert år i en årrekke, industri i distriktene har vanskelige kår og mange bedrifter legges ned. Hvorfor?

Sunn økonomi

Lokal produksjon for lokale behov innebærer en rasjonell og effektiv ressursutnyttelse. Ingen fordyrende mellomledd, ingen skjulte kostnader i prisen. Lokal produksjon gir dessuten kunden større trygghet for sikker mat, da han har større mulighet til å kontrollere kvaliteten. Men en godt utviklet lokal eller regional økonomi krever regional kontroll av finanser og ressurser. Dette står i et motsetningsforhold til den sentraliserte kontroll statsøkonomien innebærer, og i en enda større kontrast til hva storøkonomien forsøker å få til gjennom organisasjoner som WTO.

Da norske kroner er gyldige i hele landet, er det ikke noe problem for pengene å forlate distriktene, som godt kan være hvor deres verdi skapes. Velferdsstaten forsøker å bøte på dette gjennom omfordeling og subsidier finansiert ved skatter og avgifter, men penger søker penger. Store bedrifter vil spise de små, og idet pengene når de store sentra er det vanskelig for distriktene å få dem tilbake. Ikke minst er det tilnærmet umulig å kontrollere hva de blir brukt til. Kanskje er sparepengene dine med på å finansiere hytteslott? En og annen lystyacht? Våpenhandel? Hva banken låner ut til kan være så mangt.

Penger kan betraktes som en analogi til blodet i en organisme. Det er viktig at blodet gjennomstrømmer hele organismen, men i en sentralisert økonomi utvikles "blodpropper." Store deler av pengemengden hopes opp på få hender, slik at systemet forøvrig lammes av dårlig sirkulasjon. Slik bidrar dagens pengesystem til å oppløse en av de viktigste enhetene for et menneskes identitet og liv, nemlig lokalsamfunnet.

Derfor!

Byttinger er morsomt tidsfordriv som utvider deltakernes sosiale nettverk. Men de kan også sees som en strategi for å få tørrlagte områder på fote igjen. Når de vanlige pengene ikke er i stand til å få ut de ressursene som faktisk finnes, kan man få sirkulasjonen i gang igjen med en byttering, fordi det man faktisk gjør er å opprette nye penger der. Det er mulig å hjelpe seg selv istedenfor å vente på subsidier eller stille seg i kø på sosialkontoret!

Byttingen representerer en frakobling fra den tradisjonelle økonomien, og er på mange måter en alternativ økonomi i praksis. De lokale "pengene" er et uttrykk for den enkeltes ressurser gjennom arbeid og varehandel, den lokale "banken" et instrument som avdekker de ressurser som finnes i lokalsamfunnet. I en byttering står man friere til å disponere egen arbeidskraft, og den pengemengde man til en hver tid disponerer vil være et direkte uttrykk for hva man har bidratt med av realverdier til lokalsamfunnet.

Historisk

Den første byttingen startet opp i Canada i 1983. Det finnes kanskje et tusentalls byttinger, men nøyaktig hvor mange er vanskelig å si - det vil avhenge litt av hva man regner som en byttering. Enkelte steder trykkes det egne sedler, noe som forenkler deltakelsen i den lokale økonomien. Det mest kjente eksemplet på dette er Ithaca i New York, der de lokale Ithaca Hours aksepteres av mer enn 3000 enkeltpersoner, butikker og bedrifter og endog brukes som lønnsmidler.

Alf Haakon Lund F. 1972, studerer ved Landbrukshøgskolen i Ås. Redaktør for Byttingen i Ås med ansvar for Byttenytt og nettsidene.

LES MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Mer om byttinger

Engelskkyndige kan finne informasjon om LETS på:

www.gmlets.u-net.com/home

På norsk finnes et glimrende foredrag av Even Gran fra 1996 på:

www.ntnu.no/~eveng/lets

og hans hovedoppgave om byttinger er lagt ut på:

www.ntnu.no/~eveng

Skandinavias beste nettsider om byttinger er Bytesring Stockholm på:

www.lets.pp.se

Linker til byttingene i Bergen, Fredrikstad, Trondheim og Nesodden på:

www.byttingen.net

Interesserte kan besøke

www.ithacahours.com

I del 1 og 2 argumenterte jeg for at det frie markedet trues fra flere hold. For det første representerer den økende individualiseringen og privatiseringen av frihetsbegrepet en trussel mot markedets evne til å ivareta fellesskapets interesser. For det andre er det viktig at frihet ikke bare omfatter fravær av tvang, men også muligheter til handling. Tendenser til økende skjevheter i fordeling av ressurser, både nasjonalt og globalt underminerer også friheten på markedet. Til slutt har jeg argumentert for at aktørenes valgfrihet på markedet blir mer og mer illusorisk etter hvert som maktkonsentrasjonene på markedet øker. I denne artikkelen skal vi se nærmere på i hvilken grad begrepet "positiv frihet" kan bidra til å utdype forståelsen av frihetens betydning innenfor markedet.

Positiv frihet

Etter å ha diskutert noen problemstillinger i tilknytning til negativ frihet, i betydningen frihet "fra", vil jeg i det følgende se litt nærmere på begrepet positiv frihet eller det å være fri "til" å realisere noe. Positiv frihet omfatter blant annet: "Freedom of thought and speech, freedom of association, freedom of assembly, freedom of worship, freedom of movement, freedom in the use or disposal of one's property, freedom in the choice of one's employer or occupation, and so on".

Begrepet positiv frihet kan føres helt tilbake til den greske filosofen Aristoteles (384-323 f.kr.). Han argumenterte for at frihet innebærer at menneskene skal kunne delta i en åpen meningsutveksling innenfor offentligheten, forstått som et forpliktende fellesskap. På denne måten mente Aristoteles at positiv frihet var en viktig forutsetning både for "det gode liv" (individ) og for "det gode samfunn" (fellesskap). Positiv frihet representerer dermed både en garanti for den enkeltes muligheter til å realisere alle sine evner som talende og handlende individ og en garanti for en demokratisk samfunnsutvikling.

Den tyske filosofen Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) argumenterte i likhet med Aristoteles for at positiv frihet ikke kan løsrives fra en samfunnsmessig sammenheng ettersom han knytter frihet til det "å realisere sin rolle i (dette) fellesskapet".

Filosofer som har fokusert på begrepet positiv frihet har tradisjonelt vært mer opptatt av hva friheten skal brukes til enn av å utrede alle mulige ytre faktorer som motvirker frihet. Positiv frihet er i tråd med Aristoteles og Hegel først og fremst aktuelt i samspillet mellom individ og samfunn. Det er derfor viktig å avklare hvilke individuelle og sosiale rammer som gjelder for den positive friheten. I FN's menneskerettighetserklæring blir det i denne sammenhengen for eksempel understreket at alle mennesker har en positiv frihet til å leve et liv uten nød, frykt og undertrykkelse.

Distinksjonen mellom negativ og positiv frihet åpner dermed for en interessant diskusjon om markedet er en arena som fremmer friheten til å uttrykke seg som individ innenfor et forpliktende fellesskap eller om friheten i stedet fører til økende individualisering og dermed at fellesskapets interesser blir skadelidende. Selv om det også på dette området er vanskelig å trekke noen entydige slutninger er det ut fra diskusjonen foran (del 1 og 2) rimelig klart at ideen om det frie markedet ved å redusere den ytre tvang åpner for positiv frihet. Dersom aktørene handler med basis i "sympati" og "empati" gir markedet dermed muligheter for individuell selvrealisering. Motsatt er det slik at dersom aktørenes ansvar overfor fellesskapet undergraves, undergraves samtidig grunnlaget for positiv frihet.

Sagt på en annen måte innebærer dette at en sannsynlig konsekvens av at den negative friheten i økende grad blir brukt til å fremme egoistiske interesser er at mulighetene for positiv frihet (selvrealisering) reduseres. Ut fra dette resonnementet oppstår den nærmest selvmotsigende situasjonen at tendensen til økt egoisme og narsissisme i våre dager er en alvorlig trussel mot muligheten for individuell selvrealisering.

Frihet og ansvarlighet

For å trenge dypere inn i denne problemstillingen er det hensiktsmessig å diskutere i hvilken grad aktørene på markedet er etisk ansvarlige overfor fellesskapet. I den forbindelse er det nødvendig å se nærmere på forholdet mellom frihet og determinisme. Etisk ansvarlighet forutsetter at vi er fri i den forstand at vi kunne valgt å gjøre noen annet enn det vi faktisk gjorde.

Frihet

av Ove Jakobsen

Ved å skille mellom frihet som fravær fra tvang (negativ frihet) og frihet som retten til å leve ut sine talenter innenfor en sosial kontekst (positiv frihet) aktualiseres behovet for en analyse av forholdet mellom frihet, determinisme og ansvarlighet. Er det for eksempel mulig å "ville" det man "vil", eller er viljen bestemt (determinert) ut fra vår personlige historie? Dersom viljen er determinert er det likevel mulig at vi kan velge fritt mellom ulike handlingsalternativer?

Selv om våre handlinger på mange måter kan sies å være forankret i våre tidligere erfaringer kan vi ikke slutte at alt vi gjør er determinert. Refleksjon over erfaringene åpner alltid for muligheten til å endre påbegynte utviklingsforløp.

Denne refleksjonen over erfaringer har stått sentralt hos mange filosofer fra antikkens Hellas og frem til i dag. Aristoteles poengter erfaringens betydning for utviklingen av "det gode liv" innenfor ram-

mene av "det gode samfunn". Rasjonalisten Leibniz (1646-1716) er inne på lignende tanker, når han hevder, at vi på forhånd er i stand til å reflektere over de ulike handlingsalternativene selv om handlingene i ettertid ofte fremtrer som fullstendig determinert. Leibniz finner altså en åpning for vår ansvarlighet ved å hevde at den utførte handlingen bare er en blant flere mulige.

Augustin (354-430) hevdet også at det ikke var noen motsetning mellom forutbestemthet og frihet. "Vi handler ut fra fri vilje når vi gjør det vi "virkelig" vil, eller "egentlig" vil eller "selv" vil. En handling synes å være både forutbestemt og fri når vi gjør det vi vil gjøre, og det ikke er noe annet vi heller vil gjøre".

Et hovedpoeng i denne artikkelserien om Frihet og Marked, har vært at friheten forplikter oss til å være ansvarlige overfor det fellesskapet vi inngår i, både når det gjelder samfunn og natur.

og marked (del 3)

Et menneske handler fritt, når det gjør det det vil, dvs. at det handler ut fra sine egne ønsker, holdninger, meninger og karaktertrekk. Friheten er dermed knyttet til å kunne gjøre det en vil. En fri handling er dermed ikke det motsatte av en årsaksbestemt handling. Friheten ligger i at årsaken ikke ligger utenfor individet men hos den handlende selv. Det er dermed mulig å forene ideen om frihet med betingelsen om at ingenting skjer forutsetningsløst.

I tråd med denne dobbeltheten hevder Spinoza at selv om alt skjer med nødvendighet kan mennesket oppnå frihet. "Frihet er altså ikke uafhængighed, tværtimod, da alt jo er sammenhengende. Følelsen av uafhængighed vil blot være et udslag af uvidenhed. Alt er determineret, men vi kan opnå frihet ved at få fuld indsigt i den indre nødvendighed - en indsigt, der vil have som konsekvens, at vi på en gang handler frit og i overensstemmelse med nødvendigheden".

Kants måte å forene frihet og nødvendighet på viser at han har flere likhetspunkter med den rasjonalistiske tradisjonen Spinoza står innenfor. Kant gir eksplisitt uttrykk for koblingen mellom frihet og fornuft; "Jeg handler fritt, når jeg adlyder den moralske lov, jeg finner i min praktiske fornuft".

Kant støtter med andre ord ideen om at frihet er direkte knyttet til menneskets moralske natur, og ikke til den mekanistiske natur. Mens den mekanistiske natur er bestemt av ubrytelige årsakslover åpner den moralske natur for at mennesket kan være sin egen lovgiver i frihet. På denne måten er mennesket både et fritt og et årsaksbestemt vesen. For Kant er frihet et positivt begrep. Vi har frihet til å velge å handle i overensstemmelse med vår egen moralske natur, eller med det nødvendige i oss selv.

Kants frihetsbegrep har også en sosial dimensjon. Samtidig som de moralske lovene er grunnlaget for menneskelig frihet og selvstendighet, forplikter de individet overfor hvert enkelt medlem i fellesskapet. Kant sier i denne sammenhengen at vi aldri

skal bruke andre mennesker bare som midler for å nå egne mål, vi skal alltid tillegge andre mennesker en ufravikelig egenverdi.

Ansvarlighet overfor fellesskapet

Ut fra den foregående diskusjonen av frihetsbegrepet er det grunnlag for å hevde at en fri markedsøkonomi ikke kan fungere uten etisk ansvarlige aktører. Det enkelte menneske er både ansvarlige overfor det samfunn og den natur det er en del av. Årsaken til at etikk er blitt et sentralt tema innenfor både teoretisk og praktisk økonomi i de senere årene skyldes for en stor del at stadig flere blir bevisst at en ensidig fokusering på egosentrisk nyttemaksimering ikke er forenlig med en positiv utvikling av samfunn og miljø.

Mange har påpekt at det i de siste årene har utviklet seg en relativistisk og emosjonistisk holdning til etikk. Med det menes at det ikke er mulig å begrunne etiske verdier og normer på annen måte en ved å vise til smak og behag. Det er opp til den enkelte å avgjøre hvilke normer og verdier som er gyldige. I en markedsammenheng innebærer denne relativiseringen av grunnleggende verdier i sin ytterste konsekvens at alt blir tillatt så lenge det er til nytte for den enkelte aktør.

En uttalelse fra en kjent norsk skipsreder understreker dette poenget. På spørsmål på hvorfor han har "flagget ut" til et skatteparadis svarte han at "jeg ser det som en forpliktelse overfor aksjonærene at midlene ikke sløses bort på skatt". Denne formen for etisk relativisme bidrar på mange måter til å undergrave markedsøkonomiens frihetsbegrep.

Taylor hevder at den egosentrerte oppfattelsen av frihet er nært knyttet til utviklingen av individualismen. Han hevder at "den moderne friheten ble erobret ved at vi brøt med de gamle moralske horisontene" der "folk ser seg selv som deler av en større orden". Han mener det er åpenbart at noe viktig har gått tapt etter hvert som den egooverskridende og sosiale horisonten for handlingslivet, som

vi finner hos blant annet Aristoteles og Spinoza, har tapt terreng i forhold til det relativiserte synet på etikk.

Avslutning

Diskusjonen av begrepet frihet styrker argumentasjonen for at markedsøkonomi som økonomisk system forutsetter at aktørene opplever seg selv som en integrert del av en større sammenheng, bestående både av samfunn og natur, og at alle beslutninger avspeiler denne gjensidige avhengigheten mellom det enkelte individ og helheten.

Mye tyder på at stadig flere blir klar over at markedsøkonomiens muligheter i fremtiden er avhengig av at aktørene på markedet blir bevisst dette moralske ansvaret og at ansvarligheten avspeiler seg i praktisk handling. Konkret vil dette si at tilbydernes frihet innebærer at de har et ansvar for å utvikle produktionsformer, produkter, distribusjons- og redistribusjonsløsninger som i størst mulig grad ivaretar individuelle og samfunnsmessige hensyn. Kjøpernes frihet forplikter dem til å foreta beslutninger som også trekker inn og vektlegger samfunnsmessige og miljømessige hensyn. Politikernes oppgave blir å bidra til å vedta rammebetingelser som bevirker at de løsningene som tjener fellesskapet på lang sikt blir valgt (selv om de på kort sikt kan oppleves som negative av større eller mindre aktørgrupper).

Jeg har tidligere advart mot at individualisering og privatisering av friheten og maktkonsentrasjoner innenfor økonomien bidrar til å underminere grunnlaget for et velfungerende marked. I denne artikkelen har jeg argumentert for at for sterk fokusering på henholdsvis en determinisme som fratrar oss ansvaret for egne handlinger og emosjonisme som relativiserer betydningen av våre handlinger, hver på sin måte undergraver betingelsene for en velfungerende fri markedsøkonomi.

Jeg har argumentert, i overensstemmelse med tradisjonen fra Aristoteles til Kant, for at fornuftens bearbeiding av erfaringer gir oss mulighet til å foreta frie valg. Et hovedpoeng i denne artikkelserien om Frihet og Marked, har vært at friheten forplikter oss til å være ansvarlige overfor det fellesskapet vi inngår i, både når det gjelder samfunn og natur.

Ove Jakobsen er førsteamanuensis ved Siviløkonomutdanningen ved Høyskolen i Bodø. Sammen med Stig Ingebrigtsen har han skrevet boken: Markedsføring - Teori og praksis i et kretsløpsperspektiv (Tano-Aschehoug 1997).

LES MERE

De 3 bidrag kan leses som helhet på:
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

s/v Estelle seiler på de syv hav drevet av vindkraft og idealisme for en mer rettferdig verden og et bedre miljø, hun frakter rettferdig handlet gods og brukes i kampanjearbeid rundt omkring i Europa.

s/v Estelle

av Christine Bakke

Drivkraften er vind og frivillig arbeid
Estelle ble bygd i 1922, og siden ombygd på dugnad. Skipet er registrert i Finland som cargoskip og seiler med et mannskap på seks og et varierende antall frivillige seilere.

Forrige år var hun på seiltur fra sin hjemlige havn Turku via Rostock, Gøteborg, Napoli, Genova, Savona, Barcelona, Lisboa, Porto, Aveiro, Belfast, Bangor, Dublin, Ystad, Helsinki og tilbake til Turku. Neste år er det planlagt langflukt til Afrika. Estelle blir brukt i kampanjesammenheng for å promotere rettferdig handel, et renere miljø og menneskerettigheter. Drivkreftene bak båten er frivillig arbeid, viljen til å gjøre verden bedre, samt vindkraft.

Rettferdig handel og utviklingssamarbeid

Formålet med Estelle er å transportere varer som er basert på rettferdig handel og utviklingssamarbeid rundt i verden. En gjeng samler inn og reparerer gammelt håndverktøy som folk ikke lenger bruker, men som kan få nytt liv hos håndverksgrupper i fattige land. En visjon for Estelle er derfor å seile ut fra Finland med verktøy og innsamlete klær og utstyr, og returnere fra sydligere breddegrader med rettferdig-handel-gods. Den kanskje viktigste frakten er likevel det menneskelige gods som Estelle bærer. Drømmen er at fraktvirksomheten skal være en del av en kulturell

utveksling i dialogs form. Det er ikke kun nord som hjelper sør, men en gjensidig utveksling. Opplysningsvirksomheten er en viktig del av prosjektet, og drives på ulike måter, riggen er stor og bannere kan henges godt synlig, og i land forsøker mannskapet å komme i kontakt med lokale organisasjoner.

Tolv år underveis

Estelle har sprunget ut av et organisasjonsfelleskap kalt Sol-Fabrikken (Aurinkotehdas). Fabrikken huser sykkelverksted, loppemarked til inntekt for Angola, lokale organisasjoner, WWF mfl. Da ideen om å pusse opp den gamle holken ble unnfanget, arrangerte man en dugnadsleir og regnet med at ved hjelp av idealisme og mange villige hender skulle jobben være gjort på et par år. Det tok tolv år og det var mange skuffelser, men også mange fester underveis.

Man yter det man makter

Sjømannslivet har en sterk dragning på mange, og folk kommer selv om det er vanlig at medseilerne må betale kostnadene selv. Folkene bak Estelle jobber for at de som ønsker å jobbe om bord, skal få gjøre det uten å måtte betale for det, men selv de profesjonelle sjøfolkene mottar ikke mer enn en symbolsk lønn. Den vanligvis nokså hierarkiske strukturen om bord er også myket opp litt, og arbeidsfilosofien er som

i Sol-Fabrikken for øvrig: at man regner med at hver enkelt yter det de makter, hver på sin måte.

Kulturelle, økonomiske og trafikkpolitiske aktiviteter

Uusi Tuuli (Ny Vind) heter organisasjonen som har som fremste mål å ruste opp Estelle til et seilbart og beskikket fartøy for verdenshavstrafikk. Ved siden av rederivirksomheten Eestaas OY (Fram og Tilbake AS) har Uusi Tuuli deltatt i en rekke kulturelle, økonomiske og trafikkpolitiske aktiviteter i sin utrettelige misjon for å få menneskene til å tenke annerledes, og for de som måtte føle seg kallet tar Uusi Tuuli hjertelig imot konsumflyktninger, flittige båtrepertører, ivrige papirmaur, ville visjonære, pedantiske maskinmestere, rolige styrmenn, milde dekkssersjanter, innovative kokker, vanlige mennesker med tommelen mitt i hånden, sjøkapteiner med jernnerver, og tålmodige samvittighetsfulle iherdige agenter rundt omkring i verden. Det er også mulig å kjøpe aksjer i rederiet.

Christine Bakke F. 1972. Utdannet ved landbrukshøyskolen på Ås. Ansatt i Cultura Sparebank fra 2000.

LES MERE

www.estelle.fi/engstart
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

STS International Solidarity

Af Ole Uggerby

En af de organisationer, som Merkur senest har indledt kontosamarbejde med er STS International Solidarity. Det er en privat bistandsorganisation oprindeligt skabt af danske fagforeningsaktivister med det formål at yde politisk, materiel og økonomisk støtte til demokratiske og multietniske kræfter på Balkan.

STS står for Støt Tuzlas Skoler og det var netop, hvad det hele begyndte med. Praktisk og direkte hjælp til de mennesker der i begyndelsen af 90'erne kæmpede for at bevare et samfund, hvor folk med forskellig etnisk, kulturel, religiøs og politisk baggrund kunne leve fredeligt sammen.

Børn - af meget forskellig oprindelse - fra den lille paradiso, Gezira, i Det Indiske Ocean tæt ved Mogadishu. Her har STS indgået en aftale med de omkring 225 fiskerfamilier om, at STS vil hjælpe med til at udvikle skolen, mens fiskerkollektivet til gengæld tager sig af omskoling af tidligere militssoldater. For disse tidligere soldater handler det ikke kun om at blive fiskere men også om at lære at læse og skrive.

Den første hjælp STS iværksatte omfattede en række transporter af nødhjælp til den belejrede by, Tuzla. Senere har hjælpen udviklet sig til støtte af de kræfter, der arbejder for fred og forsoning – især som støtte til udvikling af undervisningssektoren også i andre lande på Balkan.

Især kæmpede lærerne i Tuzla en brav kamp for at gennemføre undervisning på byens skoler og for at forhindre det etniske had i at brede sig. Det var som støtte til denne kamp, foreningen blev dannet.

STS har dog også haft kræfter til at engagere sig i Somalia, hvor konflikter mellem forskellige grupper, klaner og økonomiske interesser har præget landet og skabt borgerkrig mellem diverse krigsherter. På en forsoningskonference af civile somaliere kom der en forsoningsregering til magten i august sidste år, og siden er der indledt meget lovende fredsforhandlinger.

Takket være tæt kontakt til herboende somaliere er det lykkedes STS at komme tæt på begivenhedernes centrum i Somalia. STS har dannet en særlig afdeling i Somalia, som i dag omfatter næsten alle de organisationer, der går ind for fred.

Blandt de initiativer, STS har taget, er bl.a. at forsyne de otte forskellige regioner i Somalia med fodboldstøj, så de unge kan spille fodbold i stedet for at bære våben. For denne indsats modtog STS for nylig et diplom fra Den Internationale Olympiske Komite for "et bemærkelsesværdigt bidrag til at styrke solidariteten og venskabet mellem folkene".

Bestyrelsesmedlem i STS International Solidarity og ansvarlig for arbejdet i Somalia, Shidane D. Ali, overrækker sportstøj fra STS til formanden for Somalias Olympiske Komite, Farah Wehliye Adow, til viceformanden og til sportsminister Abduassis Muktar. For at fremme fredsprocessen er tøjet blevet fordelt over samtlige Somalias regioner.

Hvert år vil der fremover blive afholdt en al-somalisk fodboldturnering. Kampene vil finde sted på det store stadion i hovedstaden Mogadishu. Den første kamp i 13 år fandt sted den 28. august.

Spar op på en Solidaritets Konto. Så støtter du STS i deres bestræbelser på at yde humanitær hjælp for fred.

STS International Solidarity, Borgerdiget 23, 4000 Roskilde. Tlf./Fax. 4637 4494.

LÆS MERE

www.intsol.dk
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

IUU – Individuel Ungdomsuddannelse

Et nyt uddannelsesprojekt for Rudolf Steiner-skolerne i Danmark

Der er for tiden stor opmærksomhed i Danmark omkring den aldersgruppe, som det her beskrevne overskoleprojekt tager sigte på. Overgangen mellem undervisningspligtens ophør med udgangen af 9. eller 10. klasse, og det videre uddannelsesforløb er en stor åbning for de unge med tilsvarende mange muligheder og usikkerheder. Det bestående danske uddannelsessystem for unge mennesker er under stadig udvikling og forandring drevet af et overordnet ønske om at forenkle det, gøre det lettere overskueligt og samtidigt også mere fleksibelt.

Af Initiativgruppen

En initiativgruppe i Århus har arbejdet med at undersøge mulighederne for at gøre Steiner-overskolen mere tids- og samfundsrelevant. Vi er blevet opmærksomme bl.a. på den "Regionale Oberstufe Jurasüdfuss" (ROJ) i Solothurn i Schweiz. Skolen har allerede eksisteret i 8 år, dens arbejde og resultater er meget veldokumenterede, og 3 medlemmer af initiativgruppen har været på et flerdages besøg på ROJ og indgående studeret og fulgt skolen på stedet.

Siden hjemkomsten har initiativgruppens arbejde overvejende bestået i at undersøge mulighederne for at passe ROJ-ideen ind i den danske uddannelses-situation.

Initiativgruppen har gode forhåbninger til, at det skal vise sig muligt at finde en plads i den nye danske ungdomsuddannelse, som er ved at tone frem af de udviklingstiltag, der iværksættes netop nu. Nemt er det ikke at skaffe sig det fornødne overblik endstige finde frem til de personer, der kan vejlede overordnet i den komplekse situation af ungdomsuddannelser nu og fremover.

Pædagogikken

Vi arbejder på et skoleprojekt, der bygger på skolearbejde (3 dage om ugen), projektorienterede opgaver (projektperioder) og virksomhedspraktik (2 dage om ugen). For eleverne skal IUU repræsentere et møde mellem indlæring, selvudvikling og social bevidsthed. Skolen vil arbejde på, at ele-

verne får muligheder for at virke i et ansættelsesforhold, som er selvvalgt. De skal opleve et miljø, som er præget af, at konkrete og nødvendige opgaver skal løses inden for den valgte virksomheds rammer og netop ikke skabte i et skolemiljø.

Uddannelsen har som mål at skabe balance mellem følgende:

- Et sundt socialt indlæringsmiljø på skolen.
- Give eleverne mulighed for at opfylde deres ønsker om at virke produktivt i samfundet igennem arbejdspraktik i virksomheder, uden dog på dette tidspunkt at specialisere sig.
- At skabe mulighed for at eleverne kan fortsætte deres videre uddannelse på en højere læreanstalt.

IUU er en toårig uddannelse tilsvarende til 11. og 12. klasse på en Rudolf Steiner-skole og 1.G og 2.G på gymnasiale uddannelser. Det pensum eleverne skal gennemgå i skoletiden, er et lidt komprimeret pensum i forhold til andre ungdomsuddannelser, f.eks. de gymnasiale uddannelser. Pensummet sigter på en bred ungdomsuddannelse med mulighed for at specialisere sig på VUC (etårskurser i gymnasiepensum), med henblik på optagelse på højere læreanstalter.

Det er en direkte følge af pensummet for eleverne på Rudolf Steiner-skolerne i 1. til 10. klasse. Der vil dog også være mulighed for at tage 10. klasse på vores skole for elever fra andre skoler.

IUU har som mål at skabe de betingelser, som skal til for, at eleverne kan øve deres evner til at vælge uddannelse og arbejdssted, opleve konsekvensen af dette valg og være i stand til at gennemføre deres uddannelse og/eller arbejde med engagement og stabil indsats.

Hvordan kan virksomheder bidrage til udviklingen af det unge menneskes individualitet?

En praktikperiode vil være på mindst et halvt år, og arbejdsopgaverne skal være en nødvendig del af en proces på virksomheden. Eleverne kan vælge praktiksted inden for alle brancher både offentlige og private.

Arbejdsopgaverne, som eleven skal have, må være en nødvendig del af arbejdsprocessen på virksomheden. Med denne for-

udsætning vil elevens måde at tage et ansvar på blive synligt. Uanset om det er en produktionsvirksomhed, en forretning, et forvaltningsområde, en institution for børn, et kunstværksted eller en forskningsinstitution vil det i større eller mindre grad opleves, hvordan de enkelte led i helheden fungerer. Det fælles ansvar vil tydeligt kunne ses. Nogle elever vil vågne meget i dette område. De er måske vant til at lukrere på de klassekammerater, der ordner mangt og meget for fællesskabets skyld. Andre elever er ansvarsbevidste i forvejen og vil heri opleve sig selv som vældig givende i et arbejdsfællesskab.

Øvelser i samarbejde

En anden væsentlig side af det unge menneske som har stor betydning i et fællesskab, og noget som er tæt beslægtet med ansvarsbevidstheden, er den måde, man samarbejder på. Forstår man denne svære kunst, er der ikke noget problem. Helt anderledes vil det forholde sig, hvis man ikke formår at samarbejde, som det forventes. Kan man så forstå en henstilling, senere måske en tilrettevisning? Formår man ud fra det sagte at ændre sin adfærd? Nogle elever vil i disse processer hurtigt stå ansigt til ansigt med de kanter, de skal have slet af. Glemmer de væsentlige detaljer? Kommer de til tiden? Kan de tåle en korrektion? Ansvarsbevidstheden, samarbejdsevnen, helt håndgribelige væsentlige menneskelige kvaliteter har mulighed for at udvikles i praktikforløbene, samtidig med at der vil ske meget andet i det unge menneske.

En skærpet iagttagelsesevne med de indvirkninger det har på bevidstheden kan føre meget med sig, større social bevidsthed, miljøbevidsthed, stillingtagen til de mødte oplevelser og ikke mindst en større selverkendelse.

Initiativgruppen arbejder på at kunne realisere IUU-projektet med henblik på skolestart i august 2002.

Initiativgruppen Ole Dixen, Jens Otto Kjær Hansen, Jørgen Møller, Alcides Braga, Elisabeth Felix.
e-mail: udvikling@iuu.dk

LÆS MERE

www.iuu.dk

www.merkurbank.dk/pengevirke

www.cultura.no/pengevirke

Nytt fra Cultura

Cultura Forum inviterer til åpent møte fredag 12. oktober

Vi har invitert forsker Julie Aslaksen til å innlede om etiske retningslinjer for investeringer.

Kontakt Cultura Sparebank 22 99 51 99 for nærmere informasjon og påmelding.

Synergi 21 - Stavanger 17.-19. oktober

Synergi 21 er en stor konferanse om lokal Agenda 21 arbeidet i Norge, med mange spennende seminarer. Arrangør er Miljøverndepartementet i Norge. Til åpningen er bl.a. invitert Nicanor Perlas fra Philipinene. Perlas arbeid med Agenda 21 og sivilsamfunnet er omtalt i Pengevirke nr. 4 2000.

Fra Cultura deltar banksjef Svein Berglund. Han skal innlede på sesjonen "Bærekraftig bedriftsøkonomi = kretsløpsøkonomi = god økonomi i dag?"

Bankkortet

Noe testing gjenstår ennå, men vi regner med at vi snart er i mål med vårt minibankkort m/VISA. Mange har etterlyst kortet, som dessverre er blitt litt forsinket i forhold til planen. Ettersom Cultura Sparebank ikke benytter de store datasentralene, er det noe mer arbeidskrevende for oss å få til en kortløsning, enn for de andre bankene. Men følg med i postkassen – vi sender ut skriftlig beskjed til våre kunder når vi er klare til å ta imot kortbestillinger. Cultura-kortet kan brukes i alle minibanker og butikkterminaler i Norge og til varekjøp og kontantuttak i utlandet. Kortet blir knyttet til servicekontoen.

Det nye kortet fører til at servicekontoen vil egne seg godt som lønnskonto, uansett hvor du bor i landet. Betingelsene er enkle: Du får ingen rente og betaler ingen transaksjonsgebyrer på kortbruk, brevgiro eller

faste oppdrag innenlands. Årsgebyr for kortet: kr 250.

En bønn til våre brevgirokunder

Det hender dessverre at vi må gi opp å tyde teksten på håndskrevne giroblanketter og sende dem i retur. Hvis vi er i tvil om beløp og kontonummer kan vi ikke sende betalingen. Det er særlig utenlandske personnavn med sjeldne stavemåter som kan være en utfordring. Så kjære kunde, skriv pent hvis du vil unngå forsinkelser.

For mye post fra oss?

Hvis du ikke ønsker å motta bladet, eller du får for mange eksemplarer, kontakt Cultura Sparebank på telefon 22 99 51 99 eller cultura@cultura.no.

Abonnement på Pengevirke

I Norge kan abonnement på Pengevirke tegnes ved å kontakte Cultura Sparebank. Bladet finansieres ved frivillige bidrag. Selvkost er ca. kr 120,- pr. år. Beløpet kan innbetales til konto 1254.96.00555, adresse Cultura Sparebank, Postboks 6800 St. Olavs plass, 0130 Oslo. Merk giroen "Pengevirke 2001".

Nyt fra Merkur

Støttekonti

Spar op på en støttekonto i Merkur. Det giver mange fordele

I Merkur er der, som i andre pengeinstitutter, mulighed for at spare op og samtidig lade pengene virke for en god sag. Merkur samarbejder med en række humanitære og miljøorienterede organisationer omkring p.t. 5 forskellige støttekonti. Udover renten betaler Merkur til pågældende organisation 1,5% årligt af det gennemsnitlige indestående på kontoen:

- Red Barnet Konto: Støttekonto til fordel for Red Barnet. (se artiklen om børnearbejde).
- Klimakonto: Støttekonto til fremme af alternativ energi i fattige ø-samfund. (se artiklen om de fattige Stillehavsøer).
- MS-konto: Støttekonto til fordel for Mellemfolkeligt Samvirke.
- Naturkonto: Støttekonto til fordel for WWF Verdensnaturfonden.

- STS Solidaritetskonto: Støttekonto til fordel for STS International Solidarity. Læs mere om Merkurs støttekonti på www.merkurbank.dk. Her findes også links til de organisationer, vi samarbejder med.

Hvad mener læserne om bladet?

Tiden må være inde til at lade vore læsere kommentere bladet.

- Tjener det sit formål?
- Er det med til at sætte tanker igang omkring de økonomiske realiteter, der omgiver os?
- Er det med til at øge forståelsen for de økonomiske sammenhænge?
- Hvordan opleves kombinationen af norsk og dansk sprog? Af norske og danske bidrag (projekter og synspunkter)?
- Bladets omfang og layout?
- Kombinationen af konkrete eksempler (projekter) og mere teoretiske overvejelser?
- Er der noget vi mangler? Noget vi burde gøre mere ud af?

Skriv hvad du har på hjertet i forhold til bladet - og lad blot disse spørgsmål være vejledende.

Send dine kommentarer/synspunkter til Merkur, Vejgaard Møllevej 3, box 2039, 9100 Aalborg (Pengevirke) eller som e-mail til uggerby@merkurbank.dk inden 1. november. Så kan vi bringe læsernes synspunkter i julenummeret.

Pengevirke koster 120,-

Til vore danske læsere er der denne gang indlagt et indbetalingskort. Det er den årlige opfordring til at indbetale 120,- som bidrag til trykkeomkostningerne ved Pengevirke. Beløbet kan også overføres direkte til konto 8401 9180409, og gælder som betaling for de 4 numre af Pengevirke i 2001.

Der er ca. 3500 abonnenter på bladet i Danmark (det antal, der bliver omdelt af posten) og ca. 100 Merkurkunder modtager bladet i udlandet (separat udsendelse). Indbetalingerne for år 2000 beløb sig til ca. 20.000 kr.

Økologiske rygsække...

Af Ole Uggerby

Størrelsen af produkters og hele økonomiers økologiske rygsække siger noget om, hvor bæredygtig produktet eller økonomien er. Begrebet kan bruges som en bæredygtighedsindikator.

I forlængelse af Regeringens arbejde med Den Nationale Strategi for Bæredygtig Udvikling (offentliggjort i juni 2001) gennemførte Økologisk Råd og ØKOnet en offentlig høring vedrørende de indikatorer, som er en forudsætning for at måle, om udviklingen går i den rigtige retning - de såkaldte bæredygtighedsindikatorer.

Her fremlagdes de foreløbige resultater af et projekt, som har haft til formål at afdække, om der findes et metodeværktøj, der gør det muligt at måle det samlede ressourcetræk ved produktion, forbrug og bortsættelse af et produkt og det samlede ressourcetræk for en hel nation.

Projektet udføres for midler afsat af Miljørådet og omhandler "økologiske rygsække". Grundlaget for projektet er primært den forskning, der er foregået på det tyske Wuppertal Institut.

Wuppertal Instituttets metoder

Det tyske Wuppertal Institut har i 90'erne i samarbejde med forskningsinstitutioner i bl.a. Japan, USA, Holland og Østrig udviklet et metodeapparat, der flytter tyngdepunktet i miljøreguleringen og udforskningen af bæredygtige udviklingsveje fra output- til input-siden. Mest kendt er instituttet blevet på begreberne Faktor 4 og Faktor 10.

Faktor 4 & 10

Disse begreber havde til formål at synliggøre/materialisere budskabet om, at bæredygtig udvikling er ensbetydende med, at der skal være mindst lige så mange ressourcer til rådighed for vore efterkommere som der er for os selv, og at ressourcerne skal fordeles ligeligt mellem alle klodens folk.

Producere det dobbelte med det halve

Ideen med "Faktor 4" er at producere det dobbelte med det halve, idet en halvering af ressourceforbruget på globalt plan opfattes som et bæredygtighedskriterie i "Vor Fælles Fremtid", og idet også den fattigste del af verden bør have del i velstanden. Begrebet vandt særlig udbredelse i forbindelse med von Weizsäcker og ægteparret Lovin's bog af samme navn i 1997.

I-lande må reducere mere end 3.-verdenslande

Eftersom en global udligning af ressource-trækket indebærer, at den 3. verden må

have adgang til flere ressourcer end nu, og målet fortsat er en global halvering, indebærer det strengere krav til industrilænderne, og en kreds af forskere definerede disse krav til at være en faktor 10 i den såkaldte Carnoules-deklaration fra Faktor 10-klubben, ligeledes i 1997.

Med i "Rio+5"

Faktor 4-mål og Faktor 10-mål blev inddraget i konklusionerne fra "Rio+5-mødet" i juni 1997, idet regeringsrepræsentanterne var enige om, at det er vigtigt at forøge materiale- og energieffektiviteten med disse faktorer, og at der så vidt muligt bør sættes køreplaner op herfor.

Hvad er en økologisk rygsæk?

Begrebet "økologisk rygsæk" er ligeledes en Wuppertal-opfindelse, som er velegnet til at måle, om Faktor 4 og Faktor 10-målene opnås på såvel produktniveau som for hele økonomier. Den økologiske rygsæk er den del af det samlede materialeinput til et produkt eller tjenesteydelse, som godt nok mobiliseres, d.v.s. flyttes rundt på i et eller andet omfang, men som ikke er at genfinde i produktet, og som aldrig gør sin entré i den økonomiske sfære. Af samme grund betegnes økologiske rygsække af økonomer som "hidden flows" – uagtet at de for lokalbefolkningerne, der lever, hvor hovedparten af verdens råstoffer udvindes, nok ikke opleves som slet så skjulte endda!

Største miljøproblemer forbundet med hidden flows

De miljømæssige problemer, der er forbundet med produkternes "hidden flows" eller "økologiske rygsække" er karakteriseret ved ofte at være større end dem, der er forbundet med produkterne selv.

Input indikator for det samlede pres på naturgrundlaget

I den input-orienterede filosofi benyttes som indikator for produkters, tjenesteydelsers eller økonomiers samlede pres på naturgrundlaget den samlede mængde ressourcer, der må mobiliseres for at producere produktet, tilvejebringe tjenesteydelsen eller "drive" en hel økonomi.

Wuppertalmetoden har den force, at den betragter naturen som et hele, fra hvilket økonomierne trækker de ressourcer, som er nødvendige for deres "drift", og i

den forbindelse sætter det samlede ressourcetræk som udtryk for den samlede naturpåvirkning.

En guldrings økologiske rygsæk

At kunne omregne et produkts miljøbelastning til en let forståelig størrelse har en væsentlig pædagogisk betydning. F.eks. er det en kendsgerning, at en guldring på 5 gram bærer rundt på en økologisk rygsæk på 2,7 t! Så meget stof er der flyttet rundt med for at fremstille og klargøre pågældende guldring til salg i butikken. Det sætter ressourcetrækket og dets globale aspekter i et klart og forståeligt perspektiv.

Projektgruppen opsummerer sine konklusioner således:

Relevant at regne i kg?

Det forekommer relevant at "regne i natur", d.v.s. anvende vægten af de ressourcer, der mobiliseres for at fremstille et produkt eller til at "drive" en hel økonomi som en indikation på det pres, produktet eller økonomien lægger på naturen. Indikatoren erstatter imidlertid ikke andre indikatorer, som inddrager f.eks. toksicitet, og som kan bruges som prioriteringsværktøj i f.m. valg af indsats overfor bestemte stofstrømme. Omvendt erstatter traditionelle risikovurderinger ikke massestrømsregnskabet som overordnet indikator for, hvor stort et pres, der potentielt lægges på naturen – ikke mindst fordi traditionelle risikovurderinger systematisk "overser" de miljøeffekter, vi endnu ikke kender til, eller som ikke lader sig kvantificere (f.eks. det fald i biodiversiteten, som minedrift indebærer, eller den forringelse af levevilkår, som lokalbefolkningen påføres).

Projektgruppen finder, at udviklingen i hele økonomiers økologiske rygsæk eller det såkaldte totale materialebehov kunne være en af flere velegnede indikatorer på bæredygtig udvikling.

Ole Uggerby Redaktør af Pengevirke og ansat i Merkur Aalborg siden 1991.

LÆS MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke

www.cultura.no/pengevirke

En rapport om projektet forventes offentliggjort på Miljøstyrelsens hjemmeside, www.mst.dk, i løbet af efteråret.

Rapporter fra Framtiden i våre hender

Framtiden i våre henders utredningsprogram har som formål å beskrive hindringer for en bærekraftig utvikling – og å frambringe løsninger. Det utgis årlig 12-15 større og mindre rapporter. Du kan lese sammendrag av rapportene på FIVHs hjemmesider.

FAKTA OM Framtiden i våre hender

Framtiden i våre hender er en tverrpolitisk organisasjon som arbeider for miljøansvar og rettferdighet fordeling av verdens ressurser.

Framtiden i våre hender mener at livsgrunnlaget vårt i dag er truet både av overforbruket i rike land og av nøden i u-landene: Fattigdom, befolkningsvekst og overutnytting av naturgrunnlaget. Overforbruk av energi truer klimabalansen og påfører oss også andre miljøproblemer. Denne kursen må snus. Overflodsressursene bør brukes til å løse problemene og sette fattige mennesker i stand til å klare seg selv. Et samfunn med mindre materialisme vil også gi rom for livsglede, felleskap og menneskelig utvikling.

Årsabonnement på rapportene koster (i Norge) kr 500 og kan bestilles fra Framtiden i våre hender, Postboks 4743 Sofienberg, 0506 Oslo eller e-post fivh@fivh.no.

Hvit og ren?

(Rapport 2/01 av Ingrid Bay og Dag Nagoda)

Om de økologiske konsekvensene av det norske bomullsforbruket

Rapporten kartlegger hvilke og hvor store miljøkonsekvenser norsk bomullsforbruk forårsaker, samt hvordan dette kan minimeres. De har også gjort en undersøkelse blant 12 av de største klesforhandlerne i Norge. Undersøkelsen belyser holdninger og kunnskap hos forhandlerne når det gjelder miljømerkede bomullsprodukter, og i hvilken grad de omsetter slike klær.

Rapporten konkluderer med at kunnskapen om de enorme miljøbelastningene ved konvensjonell bomullsproduksjon slår hull på myten om at bomull er et miljøvennlig naturtekstil, og bør føre til at forbrukere etterspør, forhandlerne tilbyr og myndigheter fremmer miljømerkede alternativer på klesmarkedet. I dag er miljømerkede bomullsprodukter nærmest ikke å oppdrive i Norge.

Forbrukere som ønsker å redusere miljøbelastningene ved sitt bomullsforbruk, kan

- forbruke mindre klær og bomullsprodukter
- oppsoke de få stedene som tilbyr økologiske eller miljømerkede bomullsprodukter
- etterspørre tekstiler som er mindre miljøbelastende
- velge god kvalitet, klassisk og fleksibel design
- levere klær til resirkulering
- kjøre bruk/bytte/arve, reparere ødelagt tøy

"Økomat – bare prat"

(Minirapport, april 2001 av Thomas Strøm)

En undersøkelse om tilgjengeligheten av økologiske matvarer i utvalgte dagligvarekjeder.

Rapporten ser på i hvilken grad de vanligste kolonialforretningene forsøker å tilby forbrukerne økologisk mat. Undersøkelsen har vurdert utvalg og pris på økologiske matvarer, synlighet, kvalitet, varekunnskap om merkeordningen for økologiske produkter (Debio-merket)

Det er gjort stikkprøver i butikker som er tilknyttet alle de store kjedene som selger dagligvarer i Norge.

Butikkkjedene er rangert på terningskalaen 1-6. Resultatene ble:

Mega	5
Prix	5
Meny	3
Ica	3
Rimi	2
Kiwi	1
Rema 1000	1

Rangering av "gruppene":

Coop.....	5
Hakongruppen.....	3
Norgesgruppen ...	2
Reitan/Narvesen ...	1

Rapporten konkluderer med at tilbudet av økologisk mat jevnt over var mangelfullt.

De fleste butikkene har svært begrenset utvalg av økologiske produkter, ofte er det vanskelig å finne fram i hyllene og i flere tilfeller var grønnsakene av svært dårlig kvalitet.

"Laks med karbonsmak"

(Minirapport, mars 2001 av Ingrid Bay)

Om drivhusutslipp ved flyfrakt av laks til Japan

På grunn av en stadig økende etterspørsel etter norsk laks på det japanske markedet, ble det i mai i fjort opprettet en egen flyfraktrute mellom Gardermoen og Osaka for fersk norsk laks. Ukentlig transporteres nå 155 tonn fisk i en av verdens største fraktmaskiner. Denne rapporten ser på klimavirkningene av den nye lakseruta.

Rapporten foreslår blant annet følgende tiltak:

- At utslipp av klimagasser fra fly skal innlemmes i Kyoto-protokollen.
- At oppdrettsnæringen miljømerker produktene der det blant annet gis informasjon om fremstilling og transport av fisk
- Effektivisering av flyledelsen slik at ventetiden før flyene får lande blir redusert til et absolutt minimum

Jannike Østervold Oslo. F. 1956.

Utdannet sosialøkonom fra Universitetet i Oslo og bankøkonom. Hun er også musikkutdannet. Ansatt i Cultura Sparebank siden 1998

LES MERE

www.fivh.no/publika.

www.merkurbank.dk/pengevirke

www.cultura.no/pengevirke

Nye BØGER

De kulturskabende

The Cultural Creatives, af Paul H. Ray & Sherry Ruth Anderson, Harmony Books, New York, 2000

Af Ole Uggerby

To amerikanske forfattere (en psykolog og en sociolog) har i mere end 10 år søgt og afgrænset en ny type af amerikanere, som de har valgt at karakterisere som de kulturskabende (the Cultural Creatives – og sådan hedder også bogen, de har skrevet om fænomenet).

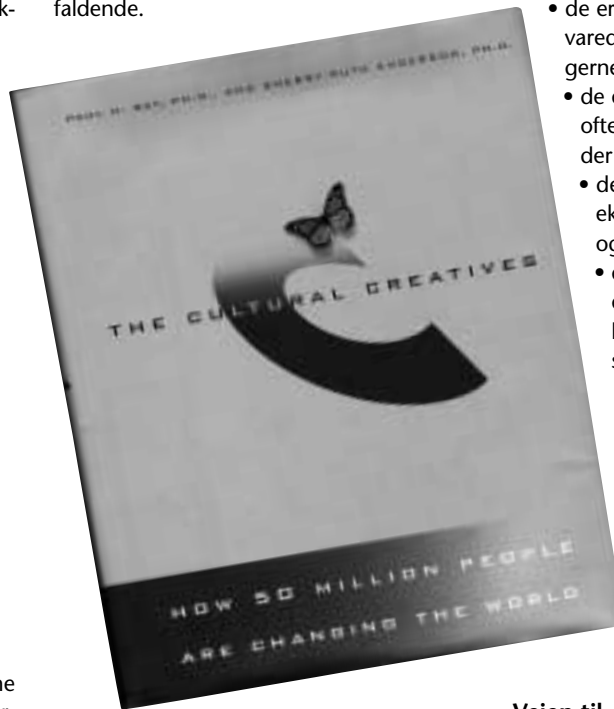
Hidtil har amerikanere kunnet opdeles i to grupper: de traditionelle og de moderne. **De moderne** (48% ~ 93 mio.) har i udviklingen af det amerikanske samfund måtte kæmpe sig til magten i forhold til de traditionelle bindinger som loyalitet overfor familien, lokalsamfundet og religionen. I dag repræsenterer "de moderne" de normer, de fleste reklamer bygger på: det kommercielle, industrielle by-menneske. Deres idealer går ud på at:

- have mange penge
 - gøre karriere
 - se godt ud (stilfuld)
 - have mange valgmuligheder, både når det gælder indkøb, politik og arbejde
 - være med på det sidste nye (på jobbet og som forbruger)
 - støtter økonomiske og teknologiske fremskridt
- Og så har de nogle synspunkter om at:
- det er pjattet at beskæftige sig med sit indre, åndelige liv
 - det er i orden at blive underholdt af medierne
 - kroppen er næsten som en slags maskine
 - virksomheder skal fungere som maskiner
 - jo større jo bedre (store virksomheder klarer sig bedst, store regeringer er mest kompetente)
 - tid er penge
 - hvad der kan måles, tæller

De traditionelle (24,5% ~ 48 mio. af befolkningen) mener:

- en familie bør have et overhoved, en leder (patriark)
- feminisme er et bandeord
- mænd er mænd og kvinderne skal passe deres

- familien, kirken og lokalsamfundet er hvor du hører til
 - der skal være helt klare regler omkring det seksuelle, pornografi, tidlig sex, utroskab og abort
 - det er en æressag for en mand at tjene sit land i krig
 - er du i tvivl så læs din bibel
 - det er bedre at leve på landet og i mindre byer end i storbyer
 - det er vigtigere at bekæmpe umoralitet end af bevare frihedsrettigheder
 - retten til at bære våben er en selvfølge
 - fremmede er ikke velkomne
- Omkring 2. verdenskrig var halvdelen af den amerikanske befolkning traditionelle. I dag udgør de under 25% og antallet er faldende.

De kulturskabende

Nu viser der sig så en tredje slags mennesker, som ingen hidtil har været opmærksomme på. Siden 60'erne har 26% af alle amerikanere ændret deres verdensbillede, deres værdier og deres livsstil. Og de er ikke selv vidende om, at de udgør "en gruppe" i samfundet. De holdninger og livsanskuelser, de repræsenterer, har de fundet selv eller snarere kæmpet sig til igennem deres liv. Deres livsværdier afspej-

les ikke i det omgivende samfund. Derfor tror de kulturskabende, at de er næsten alene i verden.

Hvad karakteriserer de kulturskabende?

- de køber flere bøger og tidsskrifter, hører mere radio (også klassisk musik), ser mindre fjernsyn
- de er storforbrugere af kunst og kultur og gerne selv aktører enten som amatører eller professionelle
- de skal helst have hele historien/hele processen med uanset, hvad de læser eller er optaget af
- de ønsker den ægte vare (som forbrugere)
- de er stort set de eneste der læser varedeklarerationer. De undersøger gerne en vare før de køber den
- de er ikke teknologifixerede – men ofte med på de nyeste kulturnyheder
- de går op i mad, taler om det, eksperimenterer, spiser gerne ude og prøver nyt
- deres hjem betyder meget for dem – men de køber færre nye huse. Hellere et gammelt hus, som de kan skabe om, som de ønsker det. Indretningen kan være hvad som helst – det skal bare være den ægte vare
- de er prototypen på dem, der køber økologisk, bruger alternativ behandling, kurser i personlig udvikling og de har et helhedsbillede af mennesket som krop, sjæl og ånd

Vejen til

Et fællestræk er, at disse mennesker på et tidspunkt i deres liv har gjort op med de normer og værdier, de blev født ind i. De har forladt de velkendte og trygge omgivelser (den gamle kultur) og rejst ud i det ukendte...Ikke nødvendigvis en rejse i det fysiske - men i hvert fald som en indre oplevelse. De oplever sig ikke længere som tilhørende den gamle gruppe, fordi ikke længere har samme synspunkter og livsværdier. Det kan have været smertefuldt – at stå alene med oplevelsen og ikke have

andre at søge støtte hos. **Første skridt** er oplevelsen af at drage af sted....

Det andet skridt i processen er at drage af sted mod det ukendte – enten ad hjertets vej eller hovedets vej! For mange af de personer, som omtales i bogen, gælder at de levede et liv som alle andre, indtil der en dag viste sig noget andet. Noget, der gav svar på spørgsmål, som de end ikke havde formuleret!

Tredje skridt i processen er – mødet med kritikerne. Hvis man har vendt ryggen til det etablerede og måske valgt en livsstil som også i det ydre afviger – så vil man uundgåeligt komme i en menneskelig konfliktsituation i forhold til repræsentanter for den gamle kultur. De fleste kulturskabende er sårbare i en sådan situation. De er tilbøjelige til at lytte til den kritik, der bliver fremført, de er usikre på det nye, de står for og deres forsvar vil ofte ligne en sammenblanding af de gamle kulturværdier (i USA de moderne og de traditionelle).

Fjerde skridt i processen er at forvandle værdierne til livsstil.

Dette er fælles udviklingsforløb, som forfatterne henter frem via interviews. Samtidig viser det sig naturligt nok, at processen forløber helt forskelligt fra person til person. Men det har vist sig, at millioner af mennesker i det amerikanske samfund gennemlever en sådan proces – og at de ikke er opmærksomme på alle de andre, der har det på samme måde. De ved ikke hvilket kulturfornyende potentiale de besider.

The Cultural Creatives, af Paul H. Ray & Sherry Ruth Anderson, Harmony Books, New York, 2000.

Udvikling med omtanke – fælles ansvar

Danmarks Nationale Strategi for Bæredygtig Udvikling

Regeringen udsendte i juni 2001 sit oplæg til strategi for bæredygtig udvikling.

Og dermed indfries det løfte, som regeringsledere gav hinanden på FN-topmødet i Rio i 1992. Rapporten vil indgå i det bidrag til Verdenstopmødet om Bæredygtig Udvikling, som afholdes i Sydafrika i september 2002 under Danmarks EU-formandskab.

Så er det gjort! Der ligger en rapport, som ikke mange vil kunne sige imod. Overfor andre (nationer) udgør den et udmærket billede af, hvad sikkert de fleste danskere ønsker for deres land og for verden. Vi skal bevare og videreudvikle det velfærdssamfund vi har opbygget, vi skal

bryde sammenhængen mellem vækst og miljøpåvirkning og så skal vi sikre os fødevarer, miljø, biologisk mangfoldighed og bæredygtig udvikling....

Hvis tonen er lidt sarkastisk er det ikke tilfældigt. Det er mange rigtige ord og sætninger, som nok ingen vil modsige. Men hvordan vi får dem omsat til virkelighed står der ikke meget om i rapporten. De initiativer, der hidtil er vokset frem i retning af bæredygtig udvikling er ikke kommet fra toppen men fra "rødderne". Sådan vil det også være med de næste skridt.

Rapporten kan læses på Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk eller fås i Miljøbutikken på tlf. 33 95 40 00. Den findes i to versioner. En komplet og en kort.

Halmbyggerressourcer 2001

En bog om erfaringerne fra de første halmhusebyggerier af Lars Keller, Jane Kruse og Jettie Nielsen fra Nordvestjysk Folkecenter for Vedvarende Energi.

Bogen indeholder beskrivelser af 4 konkrete byggerier og erfaringsopsamling omkring byggeteknik, fugt- og isolerings-hensyn, konstruktioner, brand og testresultater. Hertil kommer henvisninger til litteratur, organisationer, virksomheder og personer der har med emnet at gøre.

Det her er konkret! Der er syn for sagen. Nogle mennesker har gjort det.

De allerfleste af os befinder sig et eller andet sted imellem de her præsenterede bøger. Det er individuelt, hvilken vi vil læse først. Men vi kan have glæde af dem begge.

Bogen om halmbyggerne kan købes hos Nordvestjysk Folkecenter tlf. +45 97 95 66 00. E-mail energy@folkecenter.dk Et par nyttige web-adresser:

www.folkecenter.dk
www.levendehuse.dk
www.eco-net.dk

Evnen til at se... og handle derefter

Det er lettere at se en kulturs svagheder, hvis man ikke er bundet fuldstændig op i den. Måske derfor blev høvdingen for Iroquois-indianerne i 1996 inviteret til at holde tale ved den årlige konference for verdens ledende personligheder i Davos, Schweiz: Hvilken rolle spiller den finansielle sektor i den nuværende globale situation? Høvding Oren Lyons fortalte dem en lignelse:

Jeg ser alle jer som jockeyer og jeres firmaer som de heste I rider på. I pisker hestene i et væddeløb og opdager nu pludselig, at I galopperer frem mod en stenmur. I ser allerede dem, der er forrest, tørne imod muren – men I vender ikke om eller tager farten af. I pisker videre på hestene alt det I kan."

En af de kvindelige deltagere, Elisabeth Sahtouris, kunne ikke få høvdingens tale ud af hovedet. Da hun måneder senere i Rio de Janeiro besøgte nogle bankfolk, der også havde været tilstede i Davos spurgte hun sine værter, hvordan han så på den globale situation, som en af Brasiliens ledende finansrådgivere. Han svarede direkte, at for ham så det ud til, at vi bevæger os ud over kanten til en afgrund og bekræftede samtidigt, at hans kollegaer havde samme synspunkt. Elisabeth Sahtouris spørger videre, om de vil være med til at diskutere alternativer, hvortil manden svarer: "Der er ikke noget at gøre." Hvordan har du, der er bedstefar til dine børnebørn, det med det? Han kiggede væk og svarede: "Det kan jeg ikke holde ud at tænke på."

Fra bogen The Cultural Creatives.

Klimakonto skaber lys på fattige Stillehavs-øer

Samarbejdet mellem Merkur og Forum for Energi og Udvikling genererer penge til vedvarende energi. Konceptet eksporteres nu til andre lande.

Af Thomas Lynge Jensen

Det perspektivrige samarbejde mellem Merkur og Forum for Energi og Udvikling (FEU) skal bruges til at fremme vedvarende energi på de fattige ø-stater i det sydlige Stillehav. Samtidig har det anvendte Klimakonto-koncept vakt så stor opmærksomhed, at ideen nu er ved at blive eksporteret til andre lande.

Klimakonto-modellen, hvor private penge arbejder for vedvarende energi i ø-staterne, blev introduceret i juni sidste år. Som bekendt svarer Klimakontoen til en helt almindelig opsparing, hvor kontoindehaveren modtager en årlig rente. Men når pengene står på kontoen hos Merkur, arbejder de udelukkende for bæredygtige initiativer, og kunderne kan selv bestemme, hvilke formål pengene skal gavne:

Vedvarende energi, bæredygtig produktion, økologisk jordbrug etc. Samtidig støtter kunden brugen af vedvarende energi på ø-staterne i Stillehavet – idet Merkur hvert år yder et bidrag på 1,5% af det samlede indestående på kontoen til netop disse øer (via FEU).

Ved årsskiftet havde Merkur 38 Klimakonti med et samlet indestående på 400.000 kr. På det tidspunkt var der genereret et beløb på 3.412 kr. til projekter. De seneste måneder har Merkur oplevet en kraftig tilstrømning af kunder – så der i slutningen af august var 86 Klimakonti og et samlet indestående på 880.000. Altså en stigning på over 100% på et halvt år.

Eftersom mindre øer er veldefinerede og afgrænsede, er de yderst velegnede til at demonstrere, hvordan et lokalsamfund relativt hurtigt kan opnå en høj grad af selvforsyning fra vedvarende energi.

Hvorfor de fattige ø-stater?

De lavtliggende øer i det sydlige Stillehav er udvalgt med omhu som modtagere af Klimakontorenterne. Ø-staterne er nemlig blandt de første, som mærker konsekvenserne af ændringer i klimaet, der primært er forårsaget af den industrielle verdens forbrug af fossile brændsler.

Mange ø-stater er stærkt motiverede for at anvende vedvarende energi. Samtidig betyder øernes størrelse, geografiske placering og favorable naturressourcer, at vedvarende energi er økonomisk konkurrencedygtigt sammenlignet med konventionel energi.

Endelig er det selvfølgelig en stor fordel, at der er tale om hele stater. Her kan ikke blot etableres demonstrations-projekter; øerne kan på sigt blive foregangslande for både i- og u-lande.

Solceller i små landsbyer

Det bliver FEU, som udvælger de projekter i det sydlige Stillehav, som skal støttes med Merkurcenter. Foreningen står med sin mangeårige erfaring med vedvarende energi som garant for, at pengene går til deres rette formål.

Det overordnede princip er, at midlerne skal anvendes til vedvarende energi-teknologi på lokalt niveau. De første Klimakontopenge går til udbredelsen af solceller på de fattige Solomon-øer.

Solomon-øerne er det tredjestørste ø-

De fattige ø-stater i Stillehavsområdet er blandt de første der mærker konsekvenserne af en klimaforandring. Deres interesse for brug af vedvarende energi kan gøre dem til foregangslande både for i- og u-lande.

rige i Stillehavet med cirka 400.000 mennesker på 300 øer. Bortset fra hovedstaden Honiara på hovedøen Guadalcanal, der får strøm fra et dieseldrevet elværk, har meget få beboere adgang til strøm. 90 pct. af øboerne bor i landområder, hvor de primært bruger dyr samt sundheds- og miljøsikkelig petroleum.

Lokale samarbejdspartnere og den amerikanske NGO Solar Electric Light Fund (SELF) har siden 1997 etableret solcellesystemer i de to små landsbyer Sukiki og Makaruka på Guadalcanal. Brugerne lægger en udbetaling på cirka 450 kr. pr. system og afdrager restbeløbene med cirka 133 kr. om måneden i fire år. Pengene indbetales til en lokalt administreret fond, der skal finansiere små solcelleanlæg til flere familier på tilsvarende vilkår.

Der er også planer om at etablere andre solcellesystemer på Solomon-øerne, og pengene fra Klimakontoen vil blive brugt til disse projekter.

Eksport af Klimakonto-model

Inspireret af Klimakonto-succesen er Merkur og FEU i øjeblikket ved at udbrede modellen til flere vestlige lande. Formålet er dels at øge opmærksomheden i de rige lande om de menneskeskabte klimaforandringer og de fattige ø-staters sårbare position. Dels at anviser konkrete og positive handlingsmuligheder. Og så handler det selvfølgelig om at skaffe flere penge til investering i projekter på øerne.

Spar op på en Klima Konto så fremmer du anvendelsen af vedvarende energi.

Thomas Lyng Jensen

LÆS MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke
www.energiudvikling.dk

Foredrag med Nicanor Perlas i Oslo, 16. oktober

"The sivil society and the threefolding principle of the society" er tema for Nicanor Perlas' foredrag tirsdag 16. oktober, kl. 19.30 i Josefinesgt. 12. Perlas kommer fra Phillipinene og er kjent for sitt arbeid med Agenda 21 og det sivile samfunn.

Arrangør: Oslogruppen av antroposofisk selskap.

NyeBØGER

Eurotopia

I søndre Sibir ligger et alternativt samfunn bestående av ca 3000 mennesker. Det er et spirituelt kristent fellesskap som lever på vegankost og driver med jordbruk og håndverksaktiviteter.

Det den enkelte lager gir han til de som etter hans mening trenger det mest, og han venter ikke å få noe tilbake. Ingen jobber for å tilfredsstille sine egne behov, det å dekke de andres er det vesentlige.

Dette stedet er et av de 336 små og store alternative samfunnene som er beskrevet i boka Eurotopia (www.eurotopia.de). Mange av dem er kristne, noen hører mer hjemme i gruppen "new age", men også en del av Camphillstedene er omtalt. Det er spennende å se at så mange mennesker prøver å gjøre noe

sammen i en tid da jeg trodde at det meste av kollektivånden var død.

Boka gir en kort og oversiktlig presentasjon av hvert enkelt sted, adresser, antall innbyggere, språk, hoved-

aktiviteter og ideologiske og spirituelle tilknytninger. Det som er kommet med fra Norge virker litt tilfeldig, men det skyldes nok at dette er et stort og ikke særlig oversikkelig felt. Den gir sannsynligvis ikke noe fullstendig bilde av det som skjer i andre land heller, men den gir et innblikk i ting som faktisk foregår og det er viktig.

AØ

Fremtidens landbrug

Set i lyset af de seneste års udvikling – så tegner der sig et dystert billede for fremtidens landbrug og for livet på landet. Målt på økonomi vil kun de mest effektive landmænd være i stand til at klare den konstante vækst, der er forudsætning for at hamle op med de årlige 3-5 pct. stigninger i omkostningerne. Indenfor de sidste 10 år er antallet af landbrugsbedrifter i Danmark reduceret fra 37.700 til 23.300. Med den udvikling forventes det, at der om 10 år er 10.000 heltidslandbrug - mens antallet af deltidslandmænd og hobbylandbrug forventes at vokse til 30.000.

Det bliver en udfordring for nye generationer at etablere sig indenfor landbrug med en købspris på op imod 10 mio. kr. for et rentabelt landbrug. Men der er også andre udfordringer. Skal fremtidens levevis være et liv i byerne, hvor det åbne land er reserveret industrielle landbrug med enkelte naturområder udlagt til undervisning og rekreative formål? OU

Bliv medejer

af et og få indflydelse

Landbrugslauget ønsker at sælge 500 andele. De første 300 andelshavere har meldt sig.

Af Christian Coff

Hva er matkvalitet?

Av Arne Øgaard

Forskerne kan si hva en matvare inneholder av pestisidrester, salmonella bakterier og vitaminer og mineraler. Men kvalitet har også med helheten av et produkt å gjøre og i vurderingen av denne har den enkelte forbrukers egen opplevelse en sentral betydning.

En gulrot er ikke alltid en gulrot. I mitt kjøleskap ligger det en pose hvor det står gulrot utenpå og hvor innholdet ligner på gulrot, men det smaker ikke gulrot. Det smaker ingenting, bare litt bittert. Det samme gjelder tomatene jeg får i butikken, selv om jeg betaler ekstra for å få mere smak. Å spise slike produkter oppleves som å innta tom mat.

Slike erfaringer av smakløshet og tomhet gjorde at jeg tidlig begynte å interessere meg for det som i dag kalles økologisk

jordbruk. Fra dette jordbruket kom det oftere produkter som ga meg en opplevelse både av aroma og av at det virkelig var mat jeg spiste. Det er riktig nok ikke alltid at de økologiske produktene er best, men jevnt over er min erfaring at det er større mulighet for å finne kvalitetsprodukter blant de økologiske varene enn blant de konvensjonelle.

Ikke bare dyrkningsmetoden

Kvaliteten på et produkt avhenger ikke bare av dyrkningsmetoden. Jordsmonnet, klimaet, vanntilgangen, innhøstingstidspunktet og mengden av gjødsel har også mye å si. En grønnsak som er dyrket på skrin jord i en kald og fuktig sommer vil ofte komme dårligere ut enn en som er dyrket på fet jord i en solrik sommer med passelig mye nedbør. I økologisk jordbruk presses ikke vekstene til det maksimale og dermed får de tid til å modne, og det er i modningsprosessen at mange av de viktige kvalitetene kommer frem. Men økologisk dyrkning og gode naturforhold er ikke nok. Bondens dyktighet og naturinnsikt er også avgjørende, og det kan være kon-

vensjonelle bønder som er dyktigere enn sine økologiske kolleger. De økologiske bøndene (i hvert fall de norske) er heller ikke alltid så dyktige til å sortere. De sender ut produkter som er angrepet av skadedyr og som av den grunn har fått en bitter smak og de sender ut produkter som er for små og som tørker inn og blir smakløse før de kommer frem til forbrukerne. Det er enda flere forhold som kan påvirke et produkts kvalitet, så om det er økologisk eller ikke er ikke alltid avgjørende, likevel kjøper jeg økologiske produkter fordi jeg blant de økologiske produsentene har møtt flere som ikke bare er opptatt av å tjene penger, men som også er opptatt av at forbrukerne skal få et best mulig produkt.

Hva er kvalitet ?

Mitt utgangspunkt var at jeg opplevde noen produkter som mer tomme enn andre, men hva var det egentlig jeg opplevde ? Vi hører jevnlig naturvitenskapelige forskere uttale at det ikke er funnet bety-

Fortsattes side 26

Økologisk landbrug

på kvaliteten af fremtidens fødevarer – for 5.000 kr.

Køb en andel og blive medejer af fremtidens landbrug.
Brinkholm er åben for alle.
Tlf: 29 44 94 77
landbrugslauget@landbrugslauget.dk

Andelsforeningen Landbrugslauget giver forbrugerne mulighed for at blive medejere af det økologiske landbrug Brinkholm syd for København. En andel i Landbrugslauget koster 5.000 kr. Lauget har som mål at finde de sidste 200 andelshavere i løbet af efteråret.

Som forbruger får man friske og lokale fødevarer, tilknytning til en gård på landet og indflydelse på landbrugets produktion og afsætning efter de regler, der er opstillet i Landbrugslauget. Man kan besøge gården og vil kunne deltage i de forskellige aktiviteter, som andelshaverne sætter igang. Og selvfølgelig kan man efter aftale med landmændene, der står for den daglige drift, deltage i landbrugsarbejdet.

Christian Coff fortæller at salget af andele er gået langsommere end forventet – eller måske var optimismen lidt for stor i starten: "Vi hører fra mange, at de synes det er en rigtig god ide, men de vil lige vente og se hvordan det udvikler sig, inden de køber en andel".

De nuværende ca. 300 andelshavere er meget engagerede og involveret i at få solgt de resterende andele. Der har også

allerede været diskussioner blandt forbrugerne om, hvad der skal produceres og hvordan fødevarerne kan distribueres. Mange andelshavere har besøgt gården i forbindelse med "åbent hus"-dagene eller på egen hånd i sommerferien.

Christian Coff indrømmer at 500 andelshavere er mange – og det er en del flere end det kendes fra tilsvarende gårde i Tyskland og USA. På den anden side betyder andelens størrelse på 5.000 kr. at de fleste kan være med på ideen, så nu er

Gården Brinkholm i Sr. Linde syd for Køge har været dyrket økologisk i en årrække.

opgaven at få fundet de sidste 200 potentielle landbrugsejere.

Igennem Landbrugslauget samles forbrugere og landmænd om fælles interesser.

Friske og lokale fødevarer, hensyn til dyrevelfærden, hensynet til miljøet og endelig en tættere kontakt mellem producent og forbruger – det er de ideer andelslandbruget Brinkholm bygger på.

Landbrugslauget blev stiftet den 17. juni 2001, og overtager gården Brinkholm i løbet af september 2001. De første fødevarer vil blive leveret til andelshaverne i 2002.

Christian Coff
en af initiativtagerne til
andelslandbruget
Brinkholm.

Christian Coff agronom og arbejder på en ph.d. om fødevarer og etik ved Center for Etik og Ret.

LÆS MERE

www.landbrugslauget.dk
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Fortsat fra side 24

delige forskjeller mellom økologiske og konvensjonelle produkter. Det finnes riktige nok undersøkelser som viser at de økologiske har litt høyere innhold av C-vitamin, litt lavere nitrat og lignende. Slike forskjeller er et utslag av at de økologiske produktene er mer modne. Det finnes også enkeltundersøkelser som viser at økologiske produkter gir bedre fruktbarhet hos dyr eller at de inneholder mer av spesielle stoffer som anses for å være gunstige. Men når en vet hvor mange ulike forhold som innvirker på et produkts kvalitet sier det seg selv at det svært vanskelig å drive forskning på dette området. Resultatene vil alltid variere.

Sett ut fra en ernæringsfysiologisk synsvinkel betyr det lite at de økologiske produktene kan inneholde litt mer C-vitamin. Hvis den som spiser konvensjonelle produkter spiser litt mer paprika og appelsin, vil det være denne personen som får i seg mest av dette vitaminet. Det som betyr mest for hvilke næringsstoffer vi får i oss er sammenstillingen av kostholdet, hvordan råvarene er dyrket har mindre betydning. Men det interessante spørsmålet er om kvalitet er noe mer enn innhold av næringsstoffer. I tidligere numre av Pengevirke er det skrevet om krystallisasjons- og stigebildemetoden – som viser forskjeller på produkter som er dyrket etter ulike metoder, men igjen kommer vi til spørsmålet om hva slike forskjeller betyr for oss som mennesker?

Aktive planter

Innenfor det som i dag kalles økologisk jordbruk finnes en rekke ulike retninger som oppstod ved kunstgjødseleens innføring ved begynnelsen av forrige århundre. Enkeltmennesker iakttok at husdyrholden ble dårligere og at grønnsakene mistet smaken og ut fra slike erfaringer ville de skape en annen jordbruksutvikling. En av pionerene på dette feltet var Rudolf Steiner. Pinsen 1924 holdt han en foredragsrekke som ga impulsen til det som senere er blitt kalt det biologisk-dynamiske landbruket. Han påpekte at kvaliteten ikke bare lå i mengden av de ulike stoffene, men også i forholdet mellom dem. Rudolf Steiner var ikke primært opptatt av de mangelsykdommene som ernæringsfysiologene er opptatt av. Han var mer interessert i hvordan kostholdet kunne stimulere menneskets impulser til egenaktivitet. Forenklet kan man si at planter som får lettløslige nitratsalter (kunstgjødsel) tilført gjennom vannet vil være planter som er passive. I følge Steiners undersøkelser vil slike planter bare i liten grad kunne stimulere menneskets egen evne til egenaktivitet.

Et slikt utsagn kan man ikke godta som et dogme, det må undersøkes. Forskernes analyseapparater kan imidlertid ikke gjøre målinger innenfor dette feltet. Men vi som enkeltmennesker har noe som er enda mer avansert, vi har vår egen organisme og dens mange sanser. Det vi selv opplever og fornemmer må vi ta alvorlig. Opplever vi en matvare som tom, er den tom og opplever vi den som givende så gir den oss noe. Men skal vi bruke vår egen organisme til forskning må den trenes og skoles. Vi må lære å skille mellom begjær og det som virkelig gjør oss godt. Vi kan lett bli narret og la våre meninger bestemme hva vi vil oppleve, men det går an å prøve igjen og igjen på å stille seg helt objektivt i forhold til virkeligheten. Det er ikke bare akademikere med lang utdanning som kan finne frem til det som er vesentlig. Tar vi på oss den spennende utfordringen, har vi alle en mulighet til å finne ut noe viktig om den verden som omgir oss

Ikke bare angst

Mange handler økologiske varer fordi de er engstelige for rester av sprøytemidler og høye nitratnivåer. Andre handler økologisk fordi de ønsker bedre forhold for husdyrene og en jordbruksutvikling som ikke er styrt ut fra snevre økonomiske interesser. Alt dette er selvsagt berettiget, men ved å delta som aktive kvalitetsforskere gjør vi også noe annet som er meget viktig. Vi tar våre egne erfaringer på alvor, det vil si at vi stiller oss mer bevisst deltagende inn i utviklingen. Men vi kan selvsagt ikke bare vende oppmerksomheten innover, vi må også skaffe oss kunnskap både om matvarer og ernæring og vi må vi vite mest mulig hvordan de enkelte produktene er dyrket og foredlet.

Jeg har aldri forstått

- hvordan mennesker kan sitte på et møte og argumentere engasjert for betydningen av økologisk jordbruk - når de kun kjøper konvensjonelt dyrkede matvarer i nærmeste supermarked.
- hvordan noen kan kreve at politikerne må begrense privatbilismen - når de så godt som aldri reiser kollektivt eller bruker sin sykkel.
- hvorfor mennesker som ser negative effekter av fusjoner i næringslivet - ikke straks skifter over til banker, forsikringsselskaper og produktleverandører som har andre mål enn maktkonsentrasjon og maksimal avkastning til aksjeeiere.
- hvorfor det er så mye oppmerksomhet på valg av politikere hvert fjerde år - når de valgene vi tar daglig ved plassering og forbruk av penger, kan ha minst like stor praktisk betydning.

AØ

Arne Øgaard F. 1952. Ernæringsfysiolog og Cand. mag. i realfag. Leder av Forstandskapet i Cultura Sparebank. Arbeider på Steinerskolens videregående trinn i Moss.

LES MERE

www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Udlejes...

Bofællesskab/Døgninstitution/Liberalt erhverv/Kunstcenter/Børnehave..?

Ring 6590 2255 og få tilsendt informationsmateriale om Toftegård

I smukke og landlege omgivelser, 8 km fra Ringe på Fyn, ligger Toftegård, som med institutionskøkken, spise- og opholdsrum, undervisningslokaler, værelser og lejlighed samt et gift- og kunstgødningsfrit jordareal på 2-3 tdr. land byder på masser af muligheder ude som inde.

I/S Toftegård, Hedebovej 29F, 5750 Ringe, Tlf. 6590 2255 eller 6590 1524

Få indflydelse på forestående indvendig modernisering!

Deltag i Danmarks største solcelleprojekt

1000 danske husejere vil i de kommende fire år installere elproducerende solceller – er du én af dem?

Af Ole Uggerby

I Danmark har Energistyrelsen siden 1992 støttet en række solcelleprojekter, bl.a. det såkaldte SOL 300, hvor 300 parcelhuse i Jylland og på Fyn blev forsynet med solcelleanlæg. Med Finansloven for 2001 har Folketinget vedtaget et 4-årigt program for udvikling af nye energiteknologier. Her er der afsat 23 mio. kr. til installation af ca. 1000 nye solcelleanlæg. Projektet er døbt SOL 1000, og anlæggene skal installeres over hele landet fortrinsvis på private huse.

Økonomien bag SOL 1000

SOL 1000 projektet er et landsdækkende demonstrationsprojekt med samlede omkostninger på 35 mio. kr. Heraf ydes 12 mio. kr. i form af egenbetaling fra husejerne, der ønsker at få installeret solcelleanlæg. Parallelt med SOL 1000 gennemføres forsknings- og udviklingsprojekter på solcelleområdet for 15 mio. kr.

Standardløsning og pilotanlæg

Det er målet at størsteparten af de ca. 1000 solcelleanlæg installeres som standardløsninger til en pris, der er 20 - 25 procent lavere end prisniveauet for SOL 300 løsningen. Standardløsningen i SOL 1000 er en arkitektonisk videreudvikling af SOL 300 konceptet. De resterende 300 solcelleanlæg dækker pilotanlæg, hvor der anvendes bygningsintegrerede løsninger og nye typer solceller.

Høj grad af selvforsyning

SOL 1000 giver den enkelte husejer mulighed for at vælge en solcelleløsning, der stemmer overens med husets bygningsmæssige forhold og husstandens størrelse og økonomi. De poly- eller monokrystallinske solceller, der benyttes ved størstedelen af installationerne i SOL 1000, yder ca. 80-100 kWh årligt pr. m².

Hvis en husstand med et elforbrug på 4.000 kWh årligt skal være selvforsynende,

kræves derfor et anlæg på 40-45 m², hvilket de færreste vil have pladsmæssig eller økonomisk mulighed for. SOL 1000 forventer primært at formidle solcelleanlæg på 10-15 kvadratmeter, hvilket svarer til 25-30 procent selvforsyning i en gennemsnitlig husstand, men der vil i projektet også være mulighed for installation af helt små anlæg på få m².

Attraktive tilskudsmuligheder

Tilskud til SOL 1000 solcelleanlæg ydes primært til private boliger – både en- og flerfamiliehuse uanset ejerform. Der kan opnås tilskud på op til 50 procent af udgifterne til et standard solcelleanlæg. Husstande, der ønsker at deltage i et pilotprojekt med installation af en nyudviklet løsning, har mulighed for at opnå yderligere tilskud. For større solcelleanlæg vil der endvidere være adgang til et økonomisk tilskud til projektering af anlægget. I nogle tilfælde forventes de regionale elselskaber at kunne tilbyde finansiering udover de anlægstilskud, der ydes i SOL 1000.

Et fornuftigt prisniveau

Den typiske anlægspris for husejeren forventes efter tilskud at ville ligge på 1.800-2.200 kr. pr. m² solcellemodul. Tilskuddene til solcelleanlæggene kan kun opnås inden for den 4-årige periode. Afhængig af bl.a. den internationale prisudvikling på solceller stiles der herefter mod højere brugerbetaling og mindre standardtilskud.

Udgiftsneutral og miljøvenlig elproduktion

Leverandører af solceller yder typisk 20-25 års garanti på cellerne. I garantiperioden vil én m² solcelle levere 1.600-2.500 kWh, hvilket med de nuværende elpriser svarer til 2.200-3.500 kr. Forbrugeren kan glæde sig over at være helt eller delvist selvforsynende med strøm, samtidig med, at

man medvirker til at bane vejen for en ny energiform, der i lighed med f.eks. vindenergi ikke belaster miljøet.

Afgiftsfri strøm fra solceller

Solcellestrøm er fritaget for afgifter, idet Folketinget foreløbigt frem til 2003 har vedtaget den såkaldte 'nettomålings-ordning'. Dvs. overskydende strøm fra solceller kan sendes ud på det offentlige elnet, hvorfra den kan hentes tilbage til husstanden på et senere tidspunkt uden særskilt måling eller afgiftsberegning. Denne ordning søges gjort permanent.

Gør-det-selv

SOL 1000 projektet vil forsøge at udvikle et gør-det-selv-koncept, som gør det muligt for boligejere selv at gennemføre en sikker montage af solcelleanlægget, hvorved der opnås besparelser på installationen.

Projektets forløb

Projektet er 4-årigt, og den første tilrettelsesfase i efteråret 2001 afsluttes med en licitation over leverancerne af samtlige solcelleanlæg. Anden fase indledes i foråret 2002 med indkøb af solcellemodulerne. Umiddelbart herefter påbegyndes det praktiske arbejde med installation af solcelleanlæg. Endelig foretages der i tredje fase en omfattende analyse af måledata fra de enkelte anlæg. Analysen skal munde ud i en evalueringsrapport, der kan danne afsæt for fortsat udbredelse af solceller i Danmark.

Ole Uggerby Redaktør af Pengevirke. og ansat i Merkur Aalborg siden 1991.

LÆS MERE

www.sol1000.dk
www.merkurbank.dk/pengevirke
www.cultura.no/pengevirke

Udstilling af maleren Birgit Marseen Hansen

Billedkunstneren Birgit Marseen Hansen har her i sensommeren haft en udstillingen "Øjeblikkets billeder" i Merkurs lokaler på Vesterbrogade 40.

*Fra Merkurs kontor
i København.*

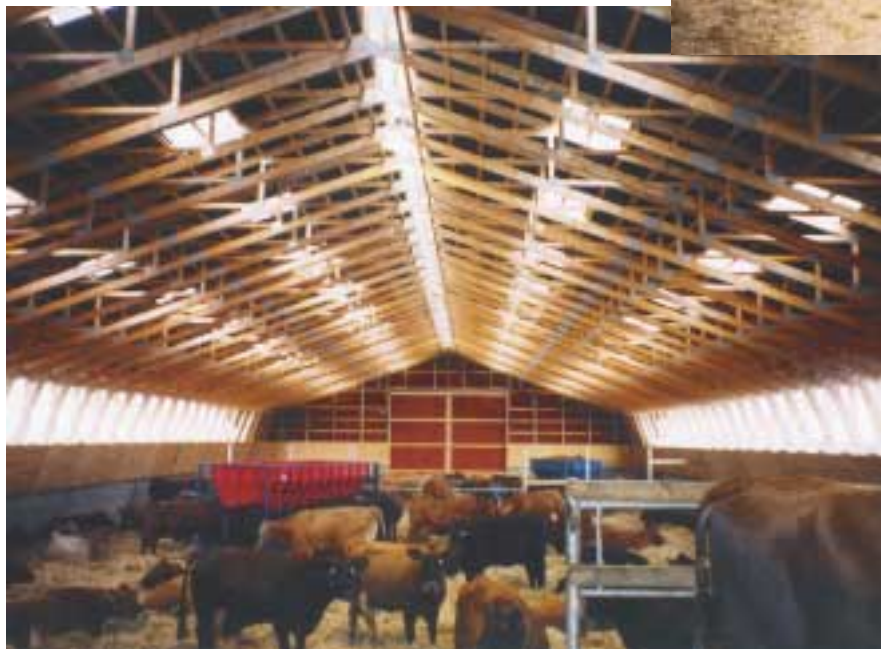
Titlen udspringer af den proces, som billederne er kommet af. Et øjebliks inspiration, en farve, en stemning, en bevægelse, en udvikling af fantasi i farver, som ofte sker i en dialog med lærredet og farverne. Birgit Marseen Hansen maler ofte vådt i vådt, hvilket giver spændinger mellem farver og kontraster. Billederne er bevidste valg uden titel. Det er nemlig Birgit Marseen Hansens mening, at beskueren skal se billedet, have fred til at få sin egen oplevelse og mærke sin egen fantasi gå i dialog med lærredet uden at blive forstyrret af begrænsende ord. Udstillingen kan ses til udgangen af september måned.

Birgit Marseen Hansen er født i København i 1957 og autodidakt kunstner.

Bæredygtigt landbrugsbyggeri

Ovenskovgård ved Hvalpsund er et økologisk landbrug med røde malkekøer og produktion af grøntsager i hus og på friland. Gården ejes og drives af tre familier i fællesskab. Gården er også praktiksted for 5 unge udviklingshæmmede fra et bofællesskab i nærheden. Endelig huser den Louns Ladehandel, der handler med økologiske dagligvarer i gårdbutikken og pr. postordre.

Af Ole Uggerby

I 1999 blev det eksisterende gårdanlæg udvidet med en fritliggende åben kvægstald bygget i træ og behandlet med en ganske særlig maling, som var fremstillet på stedet af en blanding af mel, vand, linolie, okseblod m.m. Udgifterne til maling beløb sig til 4.600 kr. Havde man benyttet en traditionel træbeskyttelse ville prisen have været 124.000 kr.

Byggeriet blev hædrende omtalt i forbindelse med landbrugets Agro Arkitektur Pris:

“Bygningen forekommer velplaceret i forhold til de eksisterende bygninger og det åbne Limfjordslandskab. Selve kvægstaldsbygningen fremtræder velformet og gennemtænkt med enkle detaljer udført efter de bedste, traditionelle håndværksmæssige principper.

Det er bedømmelseskomiteens opfattelse, at bygnings- og driftsprincippet vil brede sig i den fremtidige kød- og mælkeproduktion og dermed også sætte trenden for udformningen af en del af de staldbygninger, der vil blive bygget i det kommende årti”.

Smånytt

Bruktmarked for byggevarer, inventar og mye annet

Miljømarkedet AS eies av Norges Miljøvernforbund og har avdelinger i Bergen og Oslo.

Miljømarkedet er et tiltak mot sløsing og økende avfallsmengde. Bare i Oslo omsettes for 80 – 100 tusen kroner i måneden, ting som ellers ville blitt kastet, men nå kommer til nytte.

Norges Miljøvernforbund arbeider bredt med ulike typer miljøsaker, avfall; bl.a. stans i bygging av forbrenningsanlegg, ulike typer forurensning, samferdsel, klassisk naturvern, maritimt /marint miljøvern, ulike former for stråling, helsespørsmål, m.m. Miljømarkedet i Bergen: tlf. 55 54 43 40. Miljømarkedet i Oslo: tlf. 22 17 44 77. JØ

Aksjonærer søkes til "Bruktbygg" på internett

Miljøvernforbundet er særlig engasjert i gjenvinning av byggematerialer, og arbeider for å etablere nettstedet Bruktbygg, for omsetning av brukte byggevarer. Økt gjenvinning gir redusert avfallsmengde og redusert etterspørsel etter nye varer.

Nettstedet er ferdig utviklet, men det mangler kapital for å kunne sette ordningen i drift. Kontakt Kurt Oddekalv: kurt@miljovernforbundet.no hvis du er interessert i å delta med kapital. JØ

Helios grønt-abonnement i Norge er stoppet

Helios har midlertidig innstilt sitt grønt-abonnement i Norge. De beklager at de på grunn av kapasitetsmangel ikke har klart å holde den ønskede standard på produktet. Hvis du ønsker å få beskjed om når de starter opp igjen, send en e-post til: jolien@helios.no JØ

Musikalsk festforestilling i Oslo konserthus 4. november

Steinerskolen i Oslo fyller 75 år og markerer dette med en festforestilling i Oslo konserthus 4. november kl. 1800. Billetter kan kjøpes hos Oslo Konserthus, tlf.: 23 11 31 11, via posten eller fra arrangøren på tlf: 22 49 22 89, e-post: eh.rsv@online.no JØ

De kapitalsterkes samfunnsansvar.

"Egosentriske finansinteresser har fått opphøyet til et slags prinsipp at aksjonærene bare skal la seg lede av egen fortjeneste. Slik fornektelse av alle samfunnsborgeres

plikt til også å tenke på det samfunn de skylder meget, er skadelig for den samfunnsånd som fellesskapet er avhengig av", skrev den tidligere norske statsminister Kåre Willoch i Aftenpostens kronikk den 23. juni. Litt senere stod en norsk hotellkonge og milliardær frem i en annen avis og sa "Vi rike må gi mer", men siden er det blitt stille. AØ

Osteriet Hinge har fått deres tilladelse

Osteriet Hinge ved Kjellerup er et gårdmejeri, der blev etableret for et år siden med lån fra Merkur. De tre folk bag er en økologisk landmand, der lægger bygninger og mælk til, og to mejerifolk. Efter måneders tovtækkeri har osteriet nu endelig fået tilladelse til at lave den ost, de gerne vil: En fast ost af upasteuriseret mælk. Den blev officielt præsenteret ved arrangementer den 10. og 11. september. Den er rigtig god! Spørg efter den hos din ostephandler.

Udover råmælksosten laves også andre oste og smør saltet med Læsø Syde-salt. I gårdbutikken kan der desuden købes frisk mælk og kærnemælk. Osteriet Hinge, tlf. 87704100. Læs artiklen i Pengevirke 1/2001 KA

Fri forskning truet

Det bliver mere og mere almindeligt, at politikerne stiller krav til forskerne om, hvad de skal forske i, når bevillingerne skal fordeles på Finansloven. "Det skal kunne bruges til noget", underforstået, man skal kunne tjene penge på det (og helst med det samme). Udover de principielle betænkeligheder man kan have ved denne udvikling, får man alligevel reelt ikke det størst mulige udbytte af forskningen, fordi kreativiteten og impulsiviteten forsvinder.

Teoretisk fysiker ved Niels Bohr Institutet Benny Lautrup, siger i et studiestarts-tillæg til Dagbladet Information i september 2001:

"Forskningsfriheden er ved at forsvinde. Dansk forskning er gået stærkt ned ad bakke, siden politikerne begyndte at blande sig. De vil gerne detailstyre, og det lader sig ikke gøre, for forskning – især grundforskning - er ustyrkelig...Hvis politikerne beder om en bestemt type forskning, så bliver det også den, de får. Derfor er det så vigtigt at have frie forskere. Tingene skal have lov til at vokse organisk. Forskning går ud på at finde noget, ingen anede man kunne bede om... Politikerne

beder jo om det, som andre landes politikere beder om. Hvis staten bestemmer, så får politikerne hvad de beder om. De får ikke det, de ikke ved, de skulle bede om. Og det værste, der kan ske er, at forskningen leverer det, den bliver bedt om".

Meget a propos har 13 lægevidenskabelige tidsskrifter (herunder det danske Ugeskrift for Læger) i en fælles aktion rejst kritik af, at den medicinske forskning mere og mere udføres direkte af eller bliver betalt af medicinalindustrien. Industrien ejer forskningsresultaterne og kan i princippet selv bestemme, hvilke resultater, der skal offentliggøres, og hvilke man føler sig bedst tjent med at forbigå.

Så forskerne presse fra to sider: Fra erhvervslivet og fra staten. Politikernes opgave er at opstille rammer, hvori fri forskning kan foregå: Sikre forskernes frihed (også i forhold til erhvervslivet), sikre at forskning kan finde sted, pålægge virksomhederne at betale bidrag til den fri forskning etc. Indholdet har de hverken forstand på eller skal blande sig i. LP

Ph.-D.-afhandling om biokrystallisations-metoden på landbohøjskolen

Jens-Otto Andersen forsvarede den 14. september sin Ph.-D.-afhandling om biokrystallisations-metoden på Landbohøjskolen i København

Efter flere års studier, praktiske forsøg og et stort udviklingsarbejde, har Jens-Otto Andersen nu skrevet sin Ph.-D.-afhandling om biokrystallisationsmetoden. Heri beskriver han fremstillingen af krystallisationsbillede, analyse af billederne med det trænedede øje og med computerprogram samt metodens anvendelse til undersøgelser af afgrøder og fødevarer. Afhandlingen kan få stor betydning for den internationale interesse for biokrystallisationsmetoden og for de billeddannende metoder i det hele taget og er et stærkt supplement til den Ph.-D.-afhandling om stigbilledmetoden som Annette Tingstad forsvarede i juni (se Pengevirke 1/2001).

Jens-Otto Andersens arbejde kan få stor betydning for det forsknings samarbejde der er indledt mellem det nye forskningslaboratorium i Hertha og universitet i Kassel og Louis Bolk Institutet i Holland. Der er et konkret arbejde i gang for at etablere identiske krystallisationskamre ved de to institutter.

Med tre kamre bliver det muligt at lave sammenlignende undersøgelser af afgrøder og dermed øge de videnskabelige erfaringer med metoden markant. Samarbejdet mellem de tre forskningscentre skal desuden føre frem til en officiel godkendelse af metoden og de opnåede resultater.

Interesserede kan henvende sig til Foreningen til Fremme af Biodynamisk Forsk-

ning tlf. 86 95 48 42 eller pr. brev til Landsbyvænget 7, Herskind, 8464 Galten. Se artiklen om kvalitetsmåling i Pengevirke 1/2001.

Kogalskab i Danmark

Samtidig med at faren for mund og klov-syge er afblæst og handel med kvæg igen er blevet tilladt - kommer meddelelsen om, at et nyt tilfælde af kogalskab er fundet på Fyn.

Inden for tre uger er der fundet 2 tilfælde af Kogalskab blandt danske køer. Antallet er dermed oppe på 5 siden februar 2000.

Det er tankevækkende at danske forskere nu appellerer til økologer om at opgive modstanden mod genforskning. Begrundelsen herfor, hævdes det, er at forskning i planters genprofil kan øge fødevarer-sikkerheden og forbedre den økologiske produktion!

Indtil nu har forbrugerne udvist direkte uvilje mod genmodificerede fødevarer og indenfor økologien er gensplejsning helt afvist. Bag hele genteknologien står enorme kapitalinteresser og der vil uafladeligt vil blive opfundet nye argumenter for nødvendigheden af at anvende teknologien for at påvirke forbrugernes adfærd. Derfor vil det også være nødvendigt for GMO-modstandere at bearbejde problemstillingen og forny modargumentationen på saglig vis. OU

Fredsarbejde i praksis

I en tid, hvor meget er helt af lave og konflikter eskalerer, er det glædeligt også at kunne rapportere om noget positivt fra

konfliktzonerne. Waldorfskolen i Jerusalem har igennem 2 år arbejdet konkret med at udvikle en fredspædagogik. Eet af elementerne er et landbrugsprojekt, som jødiske og palæstinensiske elever har gennemført sammen, og som der også er lavet en film om. Filmen "Flowers of Hope" har vakt stor opmærksomhed. Skolen arbejder ud fra devisen "ikke at tale om fred, men gøre noget sammen".

Gensidig sprogundervisning i arabisk og hebræisk er et andet element. Som noget helt unikt har skolen taget initiativ til en børneolympiade, der afholdes i Grækenland. Elever fra 5. klasser fra konfliktområder er inviterede: Udover børn fra Palæstina og Israel deltager klasser fra Cypren (græske og tyrkiske), Nordirland, Balkan (albanere og serbere) og f.eks. også en fransk klasse med et stort antal nordafrikanske børn. På Olympiaden vil klasserne blive opdelt i blandede grupper, således at sportskonkurrencerne befries for det normalt rigide gruppetilhørsforhold, ligesom der vil være andre fælles aktiviteter, udflugter osv.

(kilde: Info3, 7-8/2001)

Kaffekrise

Kaffe er een af den 3. verdens vigtigste eksportartikler. I løbet af de sidste 2 år er råvareprisen på "markedet" faldet 70 procent og er nu den laveste i 36 år. Mange kaffebønder kan naturligvis ikke få det til at løbe rundt på de vilkår, og kaffen rådnar mange steder på buskene i stedet for at blive plukket. Udviklingen bidrager til flugten til storbyerne og anden kendt

elendighed. Situationen kan anskues fra flere vinkler. En vinkel kan findes i Nestlé's årsberetning, hvoraf det fremgår at "overskuddet fra kaffesalget steg takket være favorable råvarepriser" og der henvises til en stigning i indtjeningen på 20%. De lavere råvarepriser betyder nemlig ikke lavere kaffepriser for forbrugerne (det har vi ellers lært, at "konkurrencen" og "markedet" automatisk vil sørge for).

Måske er "markedet" samlet set ikke den bedste og mest rationelle regulator af fødevarer- og råvarepriser? Det er i hvert fald ikke rationel, at lade sin handelspartner dø eller afskære ham fra en naturlig udvikling i den lokale landsby.

Husk at se efter "Fair Trade"-mærker Max Havelaar, når du køber kaffe! LP

Aktierådgivning

Aktiehandel er een af de helt store indtægtskilder for storbankerne, både herhjemme og i udlandet. Bankerne hjælper også deres kunder med råd om, hvilke aktier det vil være klogt at købe. Jo mere kunden gribes af spillet og handler, jo mere tjener banken, for der beregnes jo kurtage af hver handel. Een af de helt store historier i Tyskland i august handlede om Deutsche Bank, landets største bank, som havde udstedt en kraftigt købsanbefaling af aktier i Deutsche Telekom. Kunderne fulgte lydigt opfordringen og købte - men hvem solgte? Det gjorde Deutsche Bank - faktisk for hele 8 milliarder kroner! Kort efter faldt aktien med 20%, penge som nu kunderne og ikke banken tabte.

(Kilde: Politiken 22.08.2001). LP

Cultura Sparebank – er en alternativ bank for deg som er optatt av temaer som: alternativ økonomi – grønn økonomi – ny økonomi.

Cultura finansierer bl.a. prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre vekst-vilkår. Cultura ønsker å utvikle en ny form for bankvirksomhet. Gjennom et samarbeid med kundene skapes en pengestrøm som bevisst kan settes inn i samfunnsfornyende og miljørettede formål.

Målsetningen for Cultura er å medvirke ved finansieringen av samfunnstjenlige prosjekter. Videre å bevisstgjøre holdninger til penger og økonomi slik at kapital kan styres mot reelle behov og uløste oppgaver i samfunnet.

Bankens arbeidsområde vil være hele landet og banken vil tilstrebe nærkontakt til sine kunder. Å arbeide for at etikk, moral og verdiskapning kan innarbeides i det økonomiske liv

via et nytt syn på penger, økonomi og hva lønnsomhet er. Vi er av den tro, at det er mulig å utvikle nye samfunnsøkonomiske konsepter og holdninger, hvor man ikke ensidig baserer seg på egennyten som drivkraft.

Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land herunder også de nordiske land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge. Cultura har i øyeblikket en balanse på ca. 110 mio. NOK. Der er 7 medarbeidere på kontoret i Oslo.

Merkur er et holdningspræget pengeinstitut, hvor udlån sker på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger.

Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en mere bæredygtig retning, miljømæssigt som socialt. Mange af Merkurs låne-

projekter har medvirket til at inspirere andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer.

Mere end 6000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner, har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut.

I kraft af den her nævnte udlånspolitik får Merkurs indlånere den yderligere mulighed, at man kan øremærke sin opsparing til særlige formål – fx til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed m.m.

Merkur har i øyeblikket en balance på over 350 mio. kr. Af det samlede udlån på kr. 255 mio. udgør de almenyttige, samfundsgavnligge projekter ca. 90%. De øvrige er udlån til private - fortrinsvis til boligformål.

Merkur har 24 ansatte fordelt på afdelinger i Aalborg, Århus og København samt et repræsentationskontor i Hamborg for ca. 300 nordtyske kunder.

“Alt hvad der sker – alt hvad der er sket,
alt hvad der sker lige nu og alt hvad der nogensinde vil ske
– er den ydre fysiske manifestation af dine inderste tanker,
valg, forestillinger og beslutninger med hensyn til hvem du er
og hvem du har valgt at være.
Lad derfor være med at fordømme de sider af tilværelsen
du ikke kan acceptere.
Forsøg i stedet at forandre dem og de betingelser
som gjorde dem mulige.

fra bogen Guddommelige Samtaler, 3.bog af Neale Donald Walsch.

Pengevirke
TIDSSKRIFT FOR NY BANKKULTUR